

TITEL III. WETTELIJKE EN FEITELIJKE SAMENWONING

door

Lynn DE SCHRIJVER

HOOFDSTUK I. WETTELIJKE SAMENWONING

AFDELING A. ALGEMEEN

§1. SITUERING

319. Sinds 1 januari 2000(614) vormt de wettelijke samenwoning een van de drie basismodellen aan de hand waarvan personen hun samenleving in de Belgische rechtsorde kunnen organiseren. Artikel 1475 §1 BW omschrijft de wettelijke samenwoning als “*de toestand van samenleven van twee personen die een verklaring hebben afgelegd overeenkomstig artikel 1476*”. Sinds 6 september 2015(615) kunnen wettelijk samenwonenden elkaar vertegenwoordigen voor de vrederechter, voor de rechtbank van koophandel en voor de arbeidsgerechten (art. 728 §2 Ger.W.).

320. De vraag rijst welke finaliteit de wettelijke samenwoning vandaag kenmerkt. Volgens rechtspraak van het hof van beroep te Gent is zij thans essentieel gericht op het vormen van een (niet noodzakelijk duurzame) levensgemeenschap(616). Hoewel dit in de praktijk in vele gevallen inderdaad het geval zal zijn, blijkt dit niet *expressis verbis* uit de wet(617), zodat m.i. ook louter vermogensrechtelijke doelstellingen nog steeds kunnen volstaan.

(614) Datum van inwerkingtreding van de wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning, *BS* 12 januari 1999.

(615) Datum van inwerkingtreding van de wet van 17 juli 2015 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek voor wat betreft de vertegenwoordiging van wettelijk samenwonenden, *BS* 27 augustus 2015.

(616) Partijen zouden volgens het hof toetreden tot de wettelijke samenwoning om een gemeenschappelijke huishouding te realiseren en hierbij een maatschappelijke erkenning te verwerven als ‘gezin’, te weten een sociale en economische entiteit: [Gent \(1^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER. *Cf.* tevens P. SENAËVE, “Commentaar bij art. 1476bis BW, 1476ter BW en 1476quater BW” in *Comm.Pers.* (Mechelen: Kluwer 2014), 5 nr. 6.

(617) C. IDOMON, *Schijnhuwelijken en schijnwettelijke samenwoningen* (Mechelen: Kluwer 2015), 47 nr. 66.

§2. INVLOED VAN DE WETTELIJKE SAMENWONING OP DE STAAT VAN DE PERSOON

321. In de besproken periode kwam de vraag of de wettelijke samenwoning al dan niet de staat van de persoon raakt meermaals in de rechtspraak aan bod.

322. In een geding over de toepasselijkheid van oud artikel 3 lid 3 BW op de bekwaamheid om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen, oordeelde het Hof van Cassatie dat de wettelijke samenwoning niet onder de staat van de persoon valt. Het Hof greep hiervoor terug naar de oorspronkelijke doelstelling van de wetgever: het bieden van een beperkte vermogensrechtelijke bescherming aan de betrokkenen, los van geslacht en verwantschap(618). Het Hof van Cassatie deed evenwel enkel uitspraak over de toestand onder de oorspronkelijke wettekst van 1998 en dus vóór alle latere wijzigingen waardoor de gevolgen van de wettelijke samenwoning werden uitgebreid(619).

323. Het hof van beroep te Gent beantwoordde de vraag of de wettelijke samenwoning *vandaag* de staat van de persoon raakt. *In casu* werd de beslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand, waarbij hij weigerde om de verklaring van wettelijke samenwoning van een Belgisch-Tunesisch koppel in het bevolkingsregister te vermelden wegens schijnwettelijke samenwoning, in eerste aanleg ongegrond verklaard. De vraag rees of dit vonnis een beslissing behelste betreffende de staat van de persoon, aangezien de eerste rechter in dat geval met miskenning van fundamentele regels van procesvoering (oud art. 1399 en 1398/1 §3 Ger.W.) zijn vonnis voorlopig uitvoerbaar verklaarde. Volgens het hof van beroep behoort de wettelijke samenwoning, “*minstens in de actuele stand van de wetgeving*”, wel degelijk tot de staat van de persoon. De organisatie van de wettelijke samenwoning als instituut impliceert dat de invulling van de levensgemeenschap in beperkte mate aan de contractuele vrijheid van de partners is onttrokken. De wettelijke samenwoning bepaalt op abstracte wijze de interne en externe rechtspositie van de wettelijk samenwonenden en zodoende hun staat. De plaats van het instituut in het Burgerlijk Wetboek, de irrelevantie van affectiviteit of verwantschap, het voornamelijk patrimoniale karakter van de gevolgen en het feit dat geen aan het huwelijk evenwaardige band wordt geschapen, doen hieraan geen afbreuk. Het beroepen vonnis moest dan ook

(618) Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Kamer 1997-98, nr. 49-170/8, 63; verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Kamer 1998-99, nr. 49-170/15, 6.

(619) *Cass.* 17 januari 2013, C.11.0363.F, jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?id-pdf=N-20130117-6 = *Pas.* 2013, 92, concl. J. GENICOT = *RTDF* 2014, 72 en 92 = *RW* 2013-14, 903, noot F. SWENNEN = *T.Fam.* 2015, 132, noot L. DE SCHRIJVER.

worden hervormd daar waar de eerste rechter het voorlopig uitvoerbaar verklaarde(620).

Het hof van beroep te Gent, dat zijn oordeel in latere arresten bevestigde(621) en daarin ook door lagere rechtspraak wordt gevolgd(622), sloot zo aan bij de heersende visie in de rechtsleer dat de wettelijke samenwoning een verhouding van staat tot stand brengt(623).

§3. VERMEENDE DISCRIMINATIES VAN WETTELIJK SAMENWONENDEN

324. Het Grondwettelijk Hof diende in de besproken periode meermaals op prejudiciële vraag te oordelen over *mogelijke discriminaties van wettelijk samenwonenden ten opzichte van gehuwden*. Net als in eerdere arresten(624), startte het Hof zijn oordeel doorgaans met de overweging dat het verschil in behandeling tussen echtgenoten en wettelijk samenwonenden steunt op het feit dat hun juridische toestand verschilt, zowel wat hun onderlinge persoonlijke verplichtingen als wat hun vermogensrechtelijke toestand betreft. Deze verschillende juridische toestand kan in bepaalde gevallen, wanneer hij verband houdt met het doel van de in het geding zijnde maatregel, een verschil in behandeling rechtvaardigen.

Naar aanleiding van de daaropvolgende beoordeling *in concreto* wees het Grondwettelijk Hof in zijn arresten uit de betrokken periode een beweerde schending van het gelijkheidsbeginsel telkenmale af.

- Zo werd het Grondwettelijk Hof ondervraagd over een verschil in behandeling tussen een langstlevende wettelijk samenwonende partner en een langstlevende echtgenoot wat betreft het *erfrecht van de roerende goederen* van de overledene. Waar de eerstgenoemde enkel het vruchtgebruik erft van het huisraad dat aanwezig is in de gemeenschappelijke verblijfplaats (art. 745octies §1 lid 1 BW), erft de laatstgenoemde – in de hypothese waarin de overledene, zoals *in casu*, afstammelingen nalaat – het vruchtgebruik van alle roerende goederen (art. 745bis §1 lid 1 BW). Het Hof verwees bij zijn oordeel naar het oogmerk van de wetgever bij de invoering van het beperkte erfrecht in het kader van de wettelijke samenwoning. Deze wou in een maatschappelijke behoefte voorzien, maar wenste geen gelijkschakeling

(620) [Gent \(11^e k.\) 27 november 2014](#), RTDF 2015, 678 = RW 2015-16, 1671 = TGR-TWVR 2015, 173, noot = T.Fam. 2015, 132, noot L. DE SCHRIJVER.

(621) Bv. [Gent 19 november 2015](#), Tijdschrift@ipr.be 2016, afl. 1, 74 = T.Vreemd. 2016, 246; Gent 8 januari 2015, nr. 2014/AR/2887, onuitg.

(622) Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 7 oktober 2015, Tijdschrift@ipr.be 2015, afl. 4, 30; Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, RTDF 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(623) Bv. L. DE SCHRIJVER, “De wettelijke samenwoning, een verhouding van staat?” (noot onder Cass. 17 januari 2013 en [Gent 27 november 2014](#)), T.Fam. 2015, (135) 143 nr. 24; F. SWENNEN, “De wettelijke samenwoning en de staat van de personen” (noot onder Cass. 17 januari 2013), RW 2013-14, (904) 906 nr. 9; A.-C. VAN GYSEL, “La cohabitation légale: *quo vadis?*”, RTDF 2015, (9) 36.

(624) Zie bv. B. VINCK, “Wettelijke samenwoning” in G. Verschelden e.a., “Overzicht van rechtspraak – Familierecht (2007-2011)”, TPR 2012, 1819 nr. 589.

met het huwelijkse erfrecht: enerzijds omvatten beide samenlevingsvormen verschillende juridische gevolgen, anderzijds moet iedereen de vrije keuze behouden over de organisatie van zijn gezinsleven⁽⁶²⁵⁾. Het verschil in behandeling is volgens het Grondwettelijk Hof dan ook niet zonder redelijke verantwoording: de rechtsbescherming die de betrokkenen wordt geboden, is het gevolg van de vrije keuze die zij maken voor de ene of de andere samenlevingsvorm⁽⁶²⁶⁾.

- Een andere zaak betrof de *verschoonbaarverklaring* van de partner van de gefailleerde ten aanzien van de schuldeisers van de wettelijk samenwonende (art. 82 lid 2 Faillissementswet⁽⁶²⁷⁾). Deze zouden namelijk op identieke wijze worden behandeld, ongeacht of de wettelijk samenwonende zich borg heeft gesteld voor een persoonlijke schuld van de gefailleerde, dan wel gezamenlijk of hoofdelijk met de gefailleerde een schuld is aangegaan ten bate van goederen waarvan hij de enige eigenaar is. Volgens het Grondwettelijk Hof zijn de motieven op basis waarvan de verschoonbaarheid door een eerder arrest werd uitgebreid tot de wettelijk samenwonende⁽⁶²⁸⁾ in beide gevallen relevant. De prejudiciële vraag diende dan ook ontkennend te worden beantwoord⁽⁶²⁹⁾.
- In een later arrest, eveneens gewezen op prejudiciële vraag met betrekking tot artikel 82 lid 2 Faillissementswet, oordeelde het Hof nog dat de belastingsschuld met betrekking tot de inkomsten van een wettelijk samenwonende partner geen schuld is die gezamenlijk of hoofdelijk is aangegaan met de andere wettelijk samenwonende, noch een schuld die gezamenlijk of hoofdelijk is geworden door de werking van een wetbepaling, aangezien artikel 394 §1 WIB 1992 die draagwijdte niet heeft. Daar deze schuld geen 'schuld van de gefailleerde' is in de zin van artikel 82 lid 2 Faillissementswet, is het niet onbestaanbaar met de artikelen 10 en 11 Gw. dat de wettelijk samenwonende daarvan niet wordt bevrijd ingevolge de verschoonbaarheid die aan zijn gefailleerde partner is toegekend⁽⁶³⁰⁾.
- In het raam van het sociaalezekerheidsrecht diende het Grondwettelijk Hof zich uit te spreken over een verschil in behandeling inzake de toe-

(625) MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek houdende regeling van het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende, *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 51-2514/1, 7-8.

(626) [GwH 7 november 2013](#), nr. 151/2013, www.const-court.be/public/n/2013/2013-151n.pdf = *A.GrwH* 2013, 2775 = *NJW* 2014, 122, noot K. VANDENBERGHE = *RTDF* 2014, 653 = *RW* 2013-14, 679.

(627) Faillissementswet 8 augustus 1997, *BS* 28 oktober 1997.

(628) [GwH 18 november 2010](#), nr. 129/2010, www.const-court.be/public/n/2010/2010-129n.pdf = *A.GrwH* 2010, 1983 = *Juristenkrant* 2011, afl. 221, 3 = *JT* 2011, 126, noot M. LEMAL = *JLMB* 2011, 1670 = *NFM* 2011, 282, noot B. SCHEERS = *NJW* 2011, 292 = *RTDF* 2011, 479 = *RW* 2010-11, 894 = *RW* 2014-15, 279 = *TBH* 2011, 264 = *T.Not.* 2011, 239 = *TFR* 2011, 134.

(629) [GwH 13 juni 2013](#), nr. 86/2013, www.const-court.be/public/n/2013/2013-086n.pdf = *A.GrwH* 2013, 1301 = *RNB* 2013, 698, noot = *RTDF* 2013, 1013.

(630) [GwH 27 april 2017](#), nr. 49/2017, www.const-court.be/public/n/2017/2017-049n.pdf = *RW* 2016-17, 1480.

kenning van een *overlevingspensioen*. In *casu* woonden de partners meer dan een jaar wettelijk samen op het ogenblik dat een van beiden overleed en werden tijdens de wettelijke samenwoning twee kinderen geboren. In deze omstandigheden geniet een langstlevende echtgenoot een overlevingspensioen (art. 16 en 17 KB nr. 50 van 24 oktober 1967(631)), terwijl een langstlevende wettelijk samenwonende van dit voordeel wordt uitgesloten. Het Hof stelde vast dat in de wetgeving inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten de toekenning van een uitkering aan de wettelijk samenwonende partner afhankelijk wordt gemaakt van het opstellen van een samenlevingsovereenkomst die voorziet in een hulpplicht bij een eventuele breuk(632). Het is aan de wetgever om te oordelen of diezelfde situatie eveneens in aanmerking moet worden genomen bij het bepalen van de voorwaarden voor een overlevingspensioen. In het geval waarin een dergelijke overeenkomst (zoals *in casu*) ontbreekt, kan de situatie van beide langstlevenden evenwel niet nuttig worden vergeleken. Verder overweegt het Hof dat de partners worden verondersteld de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm te kennen en de juridische gevolgen van die keuze, ook ten aanzien van hun kinderen, te aanvaarden. Daarenboven wordt het verlies dat het overlijden van de ouder voor de kinderen inhoudt op materieel vlak gecompenseerd aan de hand van een recht op kinderbijslag tegen het verhoogde tarief voor wezen (art. 50bis en 56bis AKBW(633)). Tot slot wijst het Hof erop dat artikel 23 Gw. niet inhoudt dat de beoogde rechten op dezelfde wijze moeten worden gewaarborgd voor elk individu. Het verschil in behandeling is niet zonder redelijke verantwoording(634).

- Nog in het kader van het socialezekerheidsrecht, oordeelde het Grondwettelijk Hof dat artikel 12 in samenhang met artikel 5 lid 2 AOW het gelijkheidsbeginsel niet schendt doordat de *lijfrente ten gevolge van een dodelijk arbeidsongeval* wordt ontzegd aan wettelijk samenwonenden zonder een samenlevingsovereenkomst met hulpplicht die ook na een breuk financiële gevolgen kan hebben. De oorsprong van de toekenning van de lijfrente is immers gelegen in de plichten tot hulp en bijstand waartoe echtgenoten wel en wettelijk samenwonenden niet wettelijk gehouden zijn. Bovendien bestaat voor wettelijk samenwonenden, anders dan voor gehuwden, geen wettelijke grondslag voor de toekenning van onderhoudsgeld na de beëindiging van

(631) KB nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers, *BS* 27 oktober 1967.

(632) Cf. art. 5 lid 2 Arbeidsongevallenwet 10 april 1971, *BS* 24 april 1971 (hierna: AOW) en art. 33, 5° wetten 3 juni 1970 betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970, *BS* 27 augustus 1970.

(633) Algemene kinderbijslagwet 19 december 1939, *BS* 22 december 1939.

(634) [GwH 22 mei 2014](http://www.const-court.be/public/n/2014/2014-083n.pdf), nr. 83/2014, www.const-court.be/public/n/2014/2014-083n.pdf = *RW* 2013-14, 1639 = *RW* 2014-15, 254.

het instituut. Bijgevolg bevinden wettelijk samenwonenden zich enkel in een met gehuwden vergelijkbare situatie wanneer zij bij wijze van overeenkomst een gelijkaardige solidariteit hebben bedongen(635).

- Een volgende zaak handelde over de vereiste van drie jaar huwelijkse samenleving inzake de *nationaliteitsverklaring* (oud art. 16 §2, 1° WBN, huidig art. 12bis §1, 3° WBN). Dat de voorhuwelijkse wettelijke samenwoning buiten beschouwing blijft, is volgens het Grondwettelijk Hof niet zonder redelijke verantwoording. De wettelijke samenwoning kan volgens het Hof immers niet in dezelfde mate als het huwelijk worden beschouwd als een voldoende aanwijzing van de wil om zich blijvend te integreren(636).
- Ook het gegeven dat een wettelijk samenwonende partner het bestaan van een duurzame en stabiele partnerrelatie moet bewijzen om als familielid van een Belgische onderdaan te kunnen worden beschouwd inzake het *recht op gezinshereniging* (art. 40bis §2, 2° j° 40ter Vreemdelingenwet(637)), terwijl deze vereiste niet geldt voor een echtgenoot, schendt het gelijkheidsbeginsel niet. Het Grondwettelijk Hof verwees naar het gegeven dat de ambtenaar van de burgerlijke stand de intenties van de kandidaat-wettelijk samenwonenden vóór de wet van 2 juni 2013 niet kon nagaan, alsook naar de mogelijkheid om de wettelijke samenwoning eenzijdig te beëindigen(638).
- Er dient te worden opgemerkt dat de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen eerder reeds had geoordeeld dat de vereiste van een duurzame en stabiele relatie na de wet van 2 juni 2013 terecht behouden bleef. De ingevoerde controle- en sanctiemogelijkheden staan immers los van de inhoudelijke invulling van het statuut van wettelijk samenwonende dat nog steeds wezenlijk verschilt van het statuut van gehuwde. De vraag of de intentie niet louter is gericht op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel, betreft bovendien een andere vraag dan deze of de relatie een duurzaam en stabiel karakter heeft gekregen. Dat laatste betreft immers geen voorwaarde om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen(639).

(635) [GwH 12 maart 2015](#), nr. 33/2015, www.const-court.be/public/n/2015/2015-033n.pdf = *BS* 9 juni 2015, 33020 = *Soc.Kron.* 2016, 49 = *RTDF* 2015, 568, noot A.-C. VAN GYSEL.

(636) [GwH 5 maart 2015](#), nr. 26/2015, www.const-court.be/public/n/2015/2015-026n.pdf = *BS* 28 april 2015, 23654 = *Rev.dr.étr.* 2015, afl. 182, 9 = *RTDF* 2015, 231 = *Tijdschrift@ipr.be* 2015, afl. 2, 84 = *T.Vreemd.* 2015, 202.

(637) Wet 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, *BS* 31 december 1980.

(638) [GwH 26 maart 2015](#), nr. 43/2015, www.const-court.be/public/n/2015/2015-043n.pdf = *BS* 21 mei 2015, 28191 = *Rev.dr.étr.* 2015, afl. 182, 11, noot = *RTDF* 2015, 578 = *T.Vreemd.* 2015, 189, noot. Cf. tevens [GwH 14 maart 2013](#), nr. 38/2013, www.const-court.be/public/n/2013/2013-038n.pdf = *BS* 22 mei 2013, 29109 = *A.GrwH* 2013, 621: deze zaak werd teruggezonden omdat de verzoekster in de periode tussen de verwijzingsbeslissing en het arrest met haar Belgische partner is gehuwd, zodat de in het geding zijnde bepaling niet langer op haar van toepassing was.

(639) *RvV* 28 oktober 2014, nr. 132.302, *T.Vreemd.* 2015, 20.

325. Tot slot diende het Grondwettelijk Hof zich uit te spreken over een mogelijk verschil in behandeling tussen wettelijk samenwonenden van wie *de ene partner ten volle werd geadopteerd* door de ouders van de andere partner en wettelijk samenwonenden van wie *een partner slechts gewoon werd geadopteerd of* tussen wie slechts *een band als stiefbroer en stiefzus* bestaat. Het Hof oordeelde dat artikel 343 §1, b) BW, in samenhang gelezen met de artikelen 162 en 164 BW, de artikelen 10, 11 en 22bis Gw. schendt, in zoverre het de gewone adoptie van de kinderen van de ene wettelijk samenwonende partner door de andere (enkel) voor die eerste categorie personen niet toelaat, ingevolge het absoluut huwelijksbeletsel dat in dat geval tussen de partners bestaat. Niets laat immers toe te vermoeden dat het nooit in het belang van het kind zou kunnen zijn om te worden geadopteerd door de wettelijk samenwonende partner van zijn moeder, ook al bestaat er tussen deze partners een absoluut huwelijksbeletsel. Door een huwelijksbeletsel waarvoor de Koning geen opheffing kan verlenen als absolute grond van niet-ontvankelijkheid van de voorgenomen adoptie te beschouwen, laat de wetgever de juridische gevolgen ervan in alle omstandigheden prevaleren op andere belangen die in het geding kunnen zijn, waaronder het belang van het kind. De rechter heeft geen enkele mogelijkheid om ten gronde rekening te houden met het belang van de kinderen die kandidaat-geadopteerde zijn, terwijl dit overeenkomstig artikel 344-1 BW noodzakelijk is. Een dergelijke maatregel is niet redelijk verantwoord(640).

AFDELING B. AANGAAN VAN DE WETTELIJKE SAMENWONING

§1. GRONDVOORWAARDEN

326. Om tot de wettelijke samenwoning te kunnen toetreden, mag men *niet gehuwd zijn noch verbonden zijn door een andere wettelijke samenwoning* (art. 1475 §2 lid 1, 1° BW).

In een zaak betreffende het recht op gezinshereniging, oordeelde de Raad van State dat niets belet dat gewezen wettelijk samenwonenden na het afleggen van een verklaring van beëindiging van de wettelijke samenwoning opnieuw met elkaar een wettelijke samenwoning aangaan. Het gaat dan evenwel om een nieuwe toestand en niet om het herleven van de oude wettelijke samenwoning, zelfs al gaat men opnieuw samenwonen met dezelfde partner als voorheen. De wet voorziet immers nergens in een vorm van onderbreking of schorsing van de wettelijke samenwoning. *In casu* kon de betrokkene zich voor de toepassing van (oud) artikel 42^{quater} §4, 1° Vreemdelingenwet dan ook niet beroepen op een eerder afgelegde, beëindigde, verklaring van wettelijke samenwoning(641).

(640) [GwH 16 februari 2017](#), nr. 25/2017, www.const-court.be/public/n/2017/2017-025n.pdf = BS 5 april 2017, 48501 = *Juristenkrant* 2017, afl. 347, 4 = *RW* 2016-17, 1439.

(641) [RvS 29 februari 2012](#), nr. 218.238, *TBP* 2012, 561 = *T.Vreemd.* 2012, 224.

327. Daarnaast moeten beide partijen *bekwaam zijn om te contracteren* overeenkomstig de artikelen 1123 en 1124 BW (art. 1475 §2 lid 1, 2° BW). De wet van 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid⁽⁶⁴²⁾ voerde bijkomende bekwaamheidsregels in. De vrederechter die een rechterlijke beschermingsmaatregel met betrekking tot de persoon beveelt, dient uitdrukkelijk te oordelen over de bekwaamheid van de beschermde persoon om een wettelijke samenwoning aan te gaan (art. 492/1 §1 lid 3, 10° BW). Deze handeling wordt als hoogstpersoonlijk beschouwd en is bijgevolg niet vatbaar voor bijstand of vertegenwoordiging door de bewindvoerder (art. 497/2, 14° BW). Wel kan de persoon die uitdrukkelijk onbekwaam werd verklaard om een wettelijke samenwoning aan te gaan, hiertoe alsnog door de vrederechter worden gemachtigd. De beschermde persoon richt daarvoor een verzoek tot de vrederechter, die over zijn actuele wilsbekwaamheid oordeelt (art. 1475 §2 lid 2 en 3 BW).

328. Het spreekt vanzelf dat beide partners ook uitdrukkelijk moeten *toestemmen* tot de wettelijke samenwoning. Sinds 3 oktober 2013⁽⁶⁴³⁾ bepaalt artikel 1476*bis* BW dat deze toestemming niet mag zijn gericht op het kennelijk louter willen bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel. Dit impliceert immers een verboden schijnwettelijke samenwoning. Bovendien bevat artikel 1476*ter* BW sedertdien een bijzondere toepassing van het wilsgebrek geweld: een gedwongen wettelijke samenwoning is evenzeer verboden.

Deze verboden vormen van wettelijke samenwoning worden *infra* onder een afzonderlijke paragraaf besproken (§3. Schijnwettelijke en gedwongen wettelijke samenwoning).

§2. FORMALITEITEN

329. Krachtens artikel 1476 §1 BW wordt een wettelijke samenwoning aangegaan door het afleggen van een *verklaring door middel van een geschrift*, hetwelk tegen ontvangstbewijs wordt overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats van de kandidaat-wettelijk samenwonenden.

Bij wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie werd de vermelding in het geschrift van de notariële overeenkomst die de partners eventueel overeenkomstig artikel 1478,

(642) Wet 17 maart 2013 tot hervorming van de regelingen inzake onbekwaamheid en tot instelling van een nieuwe beschermingsstatus die strookt met de menselijke waardigheid, *BS* 14 juni 2013 (i.w.tr. 1 september 2014).

(643) Datum van inwerkingtreding van de wet van 2 juni 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, de wet van 31 december 1851 met betrekking tot de consulaten en de consulaire rechtsmacht, het Strafwetboek, het Gerechtelijk Wetboek en de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het oog op de strijd tegen de schijnhuwelijken en de schijnwettelijke samenwoningen, *BS* 23 september 2013.

lid 4 BW voorafgaand aan de wettelijke samenwoning hebben gesloten, geschrapt(644). Doordat dergelijke overeenkomsten sinds 1 september 2015 in het centraal huwelijksovereenkomstenregister worden opgenomen (*infra* nr. 372), is de vermelding in het bevolkingsregister overbodig geworden.

330. De familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) overwoog in een zaak omtrent schijnwettelijke samenwoning m.i. ten onrechte dat de wettelijke samenwoning tot stand komt op het ogenblik dat de ambtenaar van de burgerlijke stand de verklaring van wettelijke samenwoning in ontvangst neemt(645). De ambtenaar gaat immers pas na ontvangst van het geschrift na of beide partijen aan alle wettelijke grond- en vormvereisten voldoen en maakt naargelang de uitkomst al dan niet melding van de wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister (art. 1476 §1 lid 3 BW). Het sluit dan ook nauwer bij de logica van het systeem aan om het ogenblik van de *melding van de verklaring* van wettelijke samenwoning in het *bevolkingsregister* als het tijdstip van totstandkoming te beschouwen(646).

§3. SCHIJNWETTELIJKE EN GEDWONGEN WETTELIJKE SAMENWONING

a. Situering

331. Wanneer ondanks de geuite wil van beide partijen om wettelijk samen te wonen, uit een geheel van omstandigheden blijkt dat de intentie van minstens een van beiden kennelijk enkel is gericht op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel dat is verbonden aan de staat van wettelijk samenwonende, is er geen wettelijke samenwoning – maar wel een *schijnwettelijke samenwoning* (art. 1476*bis* BW). Bepaalde rechtspraak overwoog terecht dat geen schijnwettelijke samenwoning kan bestaan tussen twee verwanten of niet-partners wier wettelijke samenwoning geen verblijfsrecht kan openen(647).

Daarnaast is er evenmin sprake van een wettelijke samenwoning – maar wel van een *gedwongen wettelijke samenwoning* – wanneer de vrije toestemming van beide partners ontbreekt of de toestemming door minstens een van hen werd gegeven onder geweld of bedreiging (art. 1476*ter* BW).

---

(644) Art. 5, 11 en 85 lid 3 wet 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastermindering binnen justitie, *BS* 1 maart 2013.

(645) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 7 oktober 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2015, afl. 4, 30.

(646) *Cf.* tevens Corr. Brugge 7 oktober 2015, *T.Vreemd.* 2016, 368 = *T.Fam.* 2016, 124, noot G. MARLIER, waar uit de herkwalficatie van de feiten tot een poging tot het sluiten van een schijnwettelijke samenwoning kan worden afgeleid dat de rechtbank dit standpunt deelt. Zie uitgebreider: L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning* (Gent: Larcier 2017), 57-58 nr. 88.

(647) *Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge)* (7^e k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.; *Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge)* (7^e k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

332. Om dergelijke, frauduleuze wettelijke samenwoningen te bestrijden, zijn er ingevolge de wet van 2 juni 2013(648) zowel preventieve als repressieve maatregelen voorhanden(649). Deze komen *infra* aan bod.

In de besproken periode is enkel rechtspraak bekend in verband met schijnwettelijke samenwoning; er zijn geen uitspraken over gedwongen wettelijke samenwoning terug te vinden.

b. Beoordeling schijn- of gedwongen karakter

1) Algemeen

333. Nadere beoordelingscriteria zijn niet bepaald voor wat betreft gedwongen wettelijke samenwoning. Inzake schijnwettelijke samenwoning daarentegen, bevat een omzendbrief van 6 september 2013 een lijst van factoren waarvan een combinatie een ernstige aanduiding kan vormen dat partijen een schijnwettelijke samenwoning beogen(650). Dit betekent dat zelfs wanneer bepaalde feiten afzonderlijk beschouwd niet tot het bestaan van een schijnwettelijke samenwoning kunnen doen besluiten, zij in hun geheel genomen en in het licht van de concrete situatie toch het vereiste bewijs kunnen leveren(651). Deze lijst fungeert als leidraad en bindt de hoven en rechtbanken niet(652). Het betreft een niet-limitatieve opsomming.

Belangrijk is dat de factoren niet zo mogen worden toegepast dat zij een hele categorie van personen zouden uitsluiten van de wettelijke samenwoning (bv. vreemdelingen die illegaal in het land verblijven) of dat gemengde wettelijke samenwoningen *prima facie* als verdacht zouden worden bestempeld(653). Zoals onder meer het hof van beroep te Brussel terecht benadrukte, is het gegeven dat een partner op grond van de wettelijke samenwoning een geldige verblijfstitel zal kunnen verkrijgen, op zich onvoldoende

(648) Wet 2 juni 2013, *BS* 23 september 2013 (i.w.tr. 3 oktober 2013).

(649) Zie hierover uitgebreid: L. DE SCHRIJVER, "De wet van 2 juni 2013 - het juridisch arsenaal in de strijd tegen schijn- en gedwongen relaties andermaal uitgebreid", *TBBR* 2015, (46) 53-65 nrs. 25-68; G. MARLIER, "De wet van 2 juni 2013 tot bestrijding van de schijnhuwelijken, de schijn-wettelijke samenwoningen en de gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen. Deel II. Strafrechtelijke aspecten", *T.Fam.* 2014, (15) 16-22 nrs. 6-33; P. SENAËVE, "De wet van 2 juni 2013 tot bestrijding van de schijnhuwelijken, de schijn-wettelijke samenwoningen en de gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen. Deel I. Civielrechtelijke aspecten", *T.Fam.* 2014, (2) 7-13 nrs. 25-56 en 14 nrs. 67-68.

(650) Omz. 6 september 2013 inzake de wet van 2 juni 2013 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, de wet van 31 december 1851 met betrekking tot de consulaten en de consulaire rechtsmacht, het Strafwetboek, het Gerechtelijk Wetboek en de wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen, met het oog op de strijd tegen de schijnhuwelijken en de schijn-wettelijke samenwoningen, *BS* 23 september 2013.

(651) Bv. Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.

(652) Cf. bv. [Brussel \(42ste k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER; [Brussel \(42^e k.\) 17 januari 2017](#), nr. 2015/FA/596, onuitg.; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(653) Omz. 6 september 2013, *BS* 23 september 2013.

om tot een schijnwettelijke samenwoning te besluiten(654). Het ontbreken van een actueel verblijfsrecht staat immers de mogelijkheid om een wettelijke samenwoning aan te gaan niet in de weg en kan *an sich* geen bewijs van een schijnwettelijke samenwoning vormen(655). Dit neemt echter niet weg dat de precaire of illegale verblijfsstatus in combinatie met andere factoren soms wel werd aangegrepen als indicatie(656).

2) Indicaties uit de omzendbrief

334. Een eerste factor uit de omzendbrief die regelmatig werd aangehaald in de rechtspraak, is het bestaan van een *groot leeftijdsverschil* tussen partijen. Het antwoord op de vraag vanaf hoeveel jaar dit voorhanden is, schommelt. Zo aanvaardde het hof van beroep te Antwerpen een leeftijdsverschil van 47 jaar als indicatie van schijnwettelijke samenwoning omdat dit moeilijk te rijmen zou zijn met een levensgemeenschap(657). In andere rechtspraak werden dan weer leeftijdsverschillen van 27(658), 19(659) en 17(660) jaar aangehaald. Bijzonder is dat bepaalde rechtspraak, in het bijzonder de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge), tezamen met een groot leeftijdsverschil, expliciet op het grote verschil tussen partijen op het vlak van hun persoonlijke situatie wees (bv. al dan niet reeds gehuwd geweest, religie, gezondheidstoestand, kinderwens)(661). In andere rechtspraak werd het aangevoerde leeftijdsverschil afgewezen als indicatie, bijvoorbeeld omdat dit de partijen niet heeft verhinderd een relatie op te bouwen(662) of omdat niet is gebleken dat daaromtrent enig

(654) [Brussel \(42° k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER; Brussel (42° k.) 17 januari 2017, nr. 2015/FA/596, onuitg.; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg. (al legt de rechtbank wel sterke nadruk op deze intentie van een partij); Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 18 maart 2015, nr. 14/1664/A, onuitg.

(655) Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL; [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045; Rb. Gent (17° G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg.

(656) Bv. [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(657) [Antwerpen \(3° k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

(658) Gent (11° k.) 19 januari 2017, nr. 2015/AR/2939, onuitg.

(659) [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26° k.\) 10 juni 2016](#), *RTDF* 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL.

(660) En dit terwijl de Belgische partner wars van de Algerijnse/islamitische cultuur de andere onderhoudt en eerstgenoemde wat voortplanting betreft geen bijzondere toekomstperspectieven heeft, aldus het hof te [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(661) Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg. (20 jaar verschil); Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg. (48 jaar verschil); Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 18 maart 2015, nr. 14/1664/A, onuitg. (17 jaar verschil).

(662) Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL (verschil onbekend).

probleem in hun relatie zou bestaan(663). In een zaak voor de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) werd ditmaal opgemerkt dat het leeftijdsverschil van 15 jaar niet gepaard ging met grote verschillen op het vlak van de persoonlijke situatie van partijen. Bovendien had de jongste partner (toen 29 jaar) een leeftijd waarop het volgens de rechtbank normaal is dat men zich wil binden(664).

335. Een andere factor uit de omzendbrief is dat de *verklaringen omtrent de omstandigheden van de ontmoeting manifest uiteenlopen*(665). Ook leugens hieromtrent in het kader van het onderzoek(666) en andere tegenstrijdige verklaringen (bv. aangaande het begin van de relatie, een voornemen om te huwen of de vrijetijdsbesteding van partijen)(667) kunnen wijzen op schijnwettelijke samenwoning.

Onder meer het Brusselse hof van beroep oordeelde evenwel (m.i. terecht) dat een beperkte tegenstrijdigheid in de verklaringen van de kandidaat-partners geen dergelijke aanwijzing vormt(668). Andere rechtspraak maakte bovendien duidelijk dat het bestaan van voldoende overeenstemmende verklaringen kan fungeren als contra-indicatie(669).

336. Vervolgens hebben een aantal factoren betrekking op *de mate waarin de ene partij de andere kent*. Kennen zij elkaars naam of nationaliteit niet of weten zij niet waar de andere werkt, dan kan dit volgens de omzendbrief duiden op een schijnwettelijke samenwoning. De hoven van beroep te Antwerpen en te Gent wezen in bepaalde arresten meer algemeen op de uiterst beperkte kennis van partijen omtrent elkaars persoon(670). De onwetendheid over bepaalde fysieke kenmerken werd door het hof van beroep te

---

(663) Rb. Gent (17^e G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg. (22 jaar verschil; dit zelfs afgezien van het door de ambtenaar van de burgerlijke stand aangehaalde, maar niet bewezen gegeven dat het leeftijdsverschil strijdig zou zijn “*met islamitische zeden en gewoonten en met de Guineese cultuur*”). Zie tevens [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), RTDF 2016, 1045 (35 jaar verschil en ongeacht de fysieke kwalen van de oudste partner die toen de leeftijd had van 95 jaar).

(664) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41. Partijen vervulden hun kinderwens, hadden gemeenschappelijke interesses en ondernamen samen talrijke activiteiten.

(665) Bv. toegepast in Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7de k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

(666) [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26^e k.\) 10 juni 2016](#), RTDF 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL.

(667) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(668) [Brussel \(42^e k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER; [Brussel \(43^e k.\) 16 april 2015](#), RTDF 2016, 1038; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.

(669) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(670) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Antwerpen \(3e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

Brussel niet (tattoos)(671) en door het hof van beroep te Gent wél (schotwonde)(672) als indicatie van schijnwettelijke samenwoning aanvaard.

Een onwetendheid over elkaars familie werd door bepaalde rechtspraak dan weer aangezien als zijnde van marginaal belang(673), aangezien de wettelijke samenwoning een interpersonele verhouding tussen twee personen betreft waarbij er niet noodzakelijk een verband is met de familieleden van de andere(674). Om diezelfde reden zou een sceptische houding van de (naaste) familie van een partner ten opzichte van de wettelijke samenwoning(675) weinig relevant mogen zijn. Andere rechtspraak merkte verder op dat niet nodeloos de nadruk moest worden gelegd op een beperkt aantal tegenstrijdige verklaringen met betrekking tot punctuele feiten en omstandigheden die zich situeerden vóór partijen elkaar leerden kennen of met betrekking tot precieze gegevens (bv. data of de schrijfwijze van een naam), losstaand van de relatie(676). Het gebrek aan kennis moet in wezen punten van essentieel belang betreffen(677).

Kennen partijen elkaar daarentegen goed, dan vormt dit een element dat een beweerd schijnkarakter kan weerleggen(678).

337. *Communicatieproblemen* tussen partijen kunnen eveneens op schijnwettelijke samenwoning wijzen(679). De omzendbrief vermeldt in dit verband de situaties waarin partijen elkaar niet verstaan, enkel op een gebrekkige wijze met elkaar kunnen communiceren of een beroep doen op een tolk. Het Antwerpse hof van beroep merkte in een arrest op dat er geen gemeenschappelijke taal was tussen partijen(680).

338. Daarnaast wijst het gegeven dat een van de partijen *duurzaam samenwoont met iemand anders* volgens de omzendbrief op een schijnkarakter. Nochtans bestaat in het kader van de wettelijke samenwoning noch een getrouwheidsplicht, noch een samenwoningsplicht (*infra* nr. 364). In dit

---

(671) [Brussel \(42° k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER.

(672) [Gent \(11° bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER.

(673) [Brussel \(43° k.\) 16 april 2015](#), *RTDF* 2016, 1038.

(674) [Brussel \(42° k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.

(675) Aangemerkt als indicatie in [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(676) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41. In dezelfde zin: Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.

(677) *Cf.* Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg. Dit was bv. het geval in Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7° k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg. (naam, religie).

(678) [Brussel \(43° k.\) 16 april 2015](#), *RTDF* 2016, 1038; Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(679) [Gent \(11° bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER. Zie ook (in eerste aanleg): Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7de k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

(680) [Antwerpen \(3° k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

kader is het dan ook opmerkelijk dat het Antwerpse hof van beroep zelfs het gegeven dat tijdens een woonstcontrole een kennis van de vrouw aanwezig was in de woning van de man aanwendde als indicatie van schijnwettelijke samenwoning. Dit zou volgens het hof immers haaks staan op een zekere graad van intimiteit, “*die in de regel inherent is aan een levensgemeenschap*”(681).

339. Nog een factor uit de omzendbrief die in de rechtspraak reeds naar voren trad, is het *uitoefenen van prostitutie* door een partij. Zo werd door het hof van beroep te Antwerpen het prostitutieverleden van een kandidaat-partner mee in aanmerking genomen(682). Het Gentse hof van beroep aanvaardde dan weer een link met het prostitutiemilieu als indicatie van schijnwettelijke samenwoning(683). In andere rechtspraak werd de bewering van de ambtenaar van de burgerlijke stand dat eiseres de relatie met eiser aanknoopte terwijl zij werkzaam was als prostituee evenwel niet bewezen geacht(684).

340. Voorts betreffen enkele factoren uit de omzendbrief het *verblijfsrechtelijke verleden* van een partner. Zo kan het gegeven dat een van de partijen reeds een of meer pogingen heeft gedaan om een schijnhuwelijk of een schijnwettelijke samenwoning in België te sluiten duiden op een schijnkarakter. Bepaalde rechtsleer meent dat parallel hieraan een eerdere nietigverklaring van een huwelijk of wettelijke samenwoning als indicatie zou kunnen dienen(685). De familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) oordeelde evenwel dat een mogelijk in het verleden afgesloten schijnhuwelijk niet noodzakelijk van dien aard is om te besluiten dat de thans beoogde wettelijke samenwoning eveneens zou behept zijn met een schijnkarakter. Er moet – zoals steeds – rekening worden gehouden met de andere omstandigheden van de zaak(686). Opmerkelijk is dat het hof van beroep te Gent het gegeven dat connecties in de familie of kennissenkring van de buitenlandse partner schijnrelaties zijn aangegaan, aanhaalde als indicatie(687). De familierechtbank te Henegouwen (afdeling Bergen) aanzag de verklaring van wettelijke samenwoning dan weer als een poging

---

(681) [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

(682) [Antwerpen \(3e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

(683) Gent (11e k.) 19 januari 2017, nr. 2015/AR/2939, onuitg.

(684) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(685) V. SAINT-GHISLAIN, “Cohabitations légales et mariages simulés: un renforcement légal”, *JT* 2014, (316) 318.

(686) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(687) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256 (samen met zijn link met strafrechtelijke feiten).

om de tweevoudige weigering van een attest van geen huwelijksbeletsel te omzeilen(688).

In de omzendbrief worden verder nog het feit dat een van de partijen het recht op gezinshereniging door huwelijk of wettelijke samenwoning reeds heeft geopend voor een of meerdere andere personen en het feit dat een van de partijen niet is geslaagd in alle wettelijke mogelijkheden om zich in België te vestigen(689), vermeld.

In een zaak voor het Brusselse hof van beroep werd verder geoordeeld dat het ontoelaatbaar zou zijn om een wettelijke samenwoning te melden in de bevolkingsregisters die zou zijn aangegaan door een persoon die een valse naam draagt en/of een valse identiteit opgeeft. *In casu* had een partij zich onder een valse identiteit kenbaar gemaakt aan de Belgische overheden, maar was er op het ogenblik van de uitspraak geen reden meer om te twijfelen aan de echte identiteit van de betrokkene(690).

341. De resterende factoren uit de omzendbrief hebben betrekking op de *omstandigheden waarin de wettelijke samenwoning tot stand kwam*:

- partijen hebben elkaar vóór de verklaring van wettelijke samenwoning nooit eerder ontmoet;
- een som geld wordt beloofd bij het aangaan van de wettelijke samenwoning;
- het optreden van een tussenpersoon.

Volgens de familierechtbank te Brussel kon niets verontrustends worden afgeleid uit het gegeven dat partijen elkaar *in casu* hadden ontmoet door tussenkomst van een dame die als familiehelp bij de Belgische partner had gewerkt(691). Hetzelfde gold volgens de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) voor de bewering van partijen dat zij elkaar hadden ontmoet in een café dat regelmatig zou worden opgegeven als eerste ontmoetingsplaats in dossiers rond schijnrelaties(692).

Andere rechtspraak aanvaardde in dit verband een bijzonder snelle gang van zaken, waar men “*amper enkele maanden*” na de eerste ontmoeting (*in casu* bij het verstrijken van het toeristenvisum van de buitenlandse partner)

---

(688) [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26^e k.\) 10 juni 2016](#), RTDF 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL.

(689) In Brussel (42^e k.) 17 januari 2017, nr. 2015/FA/596, onuitg. werden de tot dan toe gefaalde pogingen van een partij om een verblijfstitel te verkrijgen aangehaald, maar was dit element onvoldoende om tot schijnwettelijke samenwoning te besluiten. In Gent (11^e k.) 19 januari 2017, nr. 2015/AR/2939, onuitg. werden o.m. de vergeefse pogingen tot regularisatie en de negatie van een bevel om het grondgebied te verlaten wel aangemerkt als indicaties van schijn.

(690) Brussel (42^e k.) 17 januari 2017, nr. 2015/FA/596, onuitg.

(691) [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), RTDF 2016, 1045.

(692) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

een verklaring van wettelijke samenwoning aflegde, als indicatie van schijnwettelijke samenwoning(693).

3) Andere indicaties

342. Zoals vermeld, is de lijst met factoren uit de omzendbrief van 6 september 2013 niet limitatief. In de rechtspraak kwamen dan ook nog andere elementen aan bod als (contra-)indicaties van schijnwettelijke samenwoning. Vooraleer de feiten in de voorliggende zaak *in concreto* te appreciëren, somde het hof van beroep te Gent in verschillende arresten enkele factoren op die kunnen gelden als afdoende indicaties voor een schijnwettelijke samenwoning: (1) het ontbreken van een onafgebroken en voortdurend gezamenlijk verblijf (tenzij een feitelijke onderbreking van de samenwoning niet kan worden toegeschreven aan de loutere wil van de partijen, zoals bij repatriëring van een van beide) en een daadwerkelijke gemeenschappelijke huishouding, (2) de afwezigheid van een zekere patrimoniale verstrengeling, minstens *in natura*, (3) het ontbreken van een affectieve en emotionele betrokkenheid tussen de kandidaat-partners en (4) de ontstentenis van een effectieve interactie tussen de ene en eventueel inwonende bloedverwanten van de andere(694).

343. Meer concreet bleek het gegeven dat de *samenleving* hoofdzakelijk(695) of volledig(696) *steunde op de financiële en materiële bijdragen van de Belgische partner* in bepaalde rechtspraak te fungeren als indicatie van schijnwettelijke samenwoning.

Hadden de betrokkenen daarentegen duidelijke afspraken gemaakt met betrekking tot de bijdragen aan het huishouden en de (niet-gemeenschappelijke) kinderen, dan werd dit gegeven aangezien als een element dat de wettelijke samenwoning een mogelijk schijnkarakter kan ontnemen(697). Zo kon ook de zorg van de ene partner voor de andere de financiële bijdragen van deze laatste compenseren(698).

(693) [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35. Zie ook [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26^e k.\) 10 juni 2016](#), *RTDF* 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL.

(694) [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent \(11^e bis k.\) 9 juni 2016](#), nr. 2015/AR/1333, onuitg.

(695) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256 (*in casu* werd ook verwezen naar de financiële tussenkomsten van de moeder van de Belgische partner).

(696) *Cf.* [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER; [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26^e k.\) 10 juni 2016](#), *RTDF* 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) \(7^e k.\) 18 maart 2015](#), nr. 14/1664/A, onuitg. (*in casu* werd ook gewezen op het gebrek aan gemeenschappelijke bankrekeningen en afspraken i.v.m. de huishouding).

(697) *Rb. Gent (17^e G k.) 21 oktober 2014*, nr. 2014/11017, onuitg.

(698) [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

344. Een volgende aanwijzing van schijn was gelegen in de verklaringen van partijen dat de wettelijke samenwoning *door een raadsman werd geadviseerd teneinde een van beiden legaal in België te laten verblijven*(699).

Het hof van beroep te Gent oordeelde dat dit er zelfs op kan wijzen dat betrokkenen zich bij het afleggen van de verklaring van wettelijke samenwoning schuldig hebben gemaakt aan wetsontduiking. Hiervan is volgens het hof immers sprake indien blijkt dat partijen een verklaring van wettelijke samenwoning aflegden als alternatief voor een huwelijk, dat door de ambtenaar van de burgerlijke stand op gewettigde gronden zou worden geweigerd omdat het een schijnhuwelijk betreft (en partijen op die manier een politieel onderzoek in dat kader wilden vermijden, *cf.* art. 167 BW). Partijen maakten *in casu* oneigenlijk gebruik van de wettelijke samenwoning door deze rechtsfiguur aan te wenden met een ander oogmerk dan hetgeen de wetgever beoogde bij de invoering ervan(700).

345. Vervolgens werd ook het gegeven dat de *Belgische partner* in een positie verkeert die hem *beïnvloedbaar en vatbaar voor manipulatie* maakt, reeds in aanmerking genomen ter bewijs van het schijnkarakter(701). De mogelijk goede bedoelingen van de ene partner staan er niet aan in de weg dat de andere kennelijk enkel een verblijfsrechtelijk voordeel beoogt(702). Bepaalde rechtspraak oordeelde niettemin dat een beweerde zwakke positie van de Belgische partner bezwaarlijk kan worden bewezen door het feit dat deze persoon alleenstaand was of zich borg stelde voor een familielid(703).

346. Een element dat voorts werd aanvaard als contra-indicatie van een mogelijk schijnkarakter, was de *prenatale erkenning* door de Belgische partner van het kind waarvan de partner die aanspraak zou kunnen maken op verblijfsrecht in verwachting was(704).

(699) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256 (zonder voor het overige de draagwijdte van een wettelijke samenwoning te vatten); [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER (omdat een huwelijksaanvraag zou worden onderworpen aan een zwaar onderzoek); [Gent \(11^e bis k.\) 9 juni 2016](#), nr. 2015/AR/1333, onuitg. (omdat een huwelijksaanvraag zou vereisen dat naar het thuisland wordt afgereisd om een visum aan te vragen); [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35 (om de strenge Nederlandse immigratiewetgeving te omzeilen via de zgn. 'België-route').

(700) [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER.

(701) Bv. [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER (de man was een kinderloze weduwnaar van 80 jaar oud, de vrouw was 47 jaar jonger dan hem); [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35 (onder verwijzing naar diens psychische problematiek en hulpbehoefendheid).

(702) Bv. [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER; *Famrb. West-Vlaanderen* (afd. Brugge) (7^e k.) 18 maart 2015, nr. 14/1664/A, onuitg.

(703) Rb. Gent (17^e G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg.

(704) *Famrb. West-Vlaanderen* (afd. Brugge) 2 maart 2016, *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41. *Cf.* evenwel [Cass. 8 september 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 4, 40 (inzake schijnhuwelijk).

Volgens bepaalde rechtspraak kon zelfs de *procedurele strijdlust* van de betrokkenen duiden op een oprechte (voorgenomen) wettelijke samenwoning(705).

Hetzelfde gold voor de aanwezigheid van een *lijvige stukkenbundel* met talrijke verklaringen van familieleden (o.m. dat de buitenlandse partner volledig in de familie was geïntegreerd en dat partijen als een stabiel paar gekend stonden), alsook foto's van partijen (genomen op verschillende tijdstippen en naar aanleiding van zeer uiteenlopende gelegenheden in het gezelschap van vrienden en familie)(706). Het hof van beroep te Gent beschouwde in bepaalde rechtspraak “*de enkele verklaringen van vrienden*” daarentegen niet als voldoende om het schijnkarakter te weerleggen(707), onthaalde dergelijke stukken met grote omzichtigheid(708) of achtte het betekenisvol dat de betrokkenen geen dergelijke stukken hadden aangebracht (ter bewijs van een zgn. affectieve en/of emotionele betrokkenheid)(709). Omgekeerd kon een verklaring van een naaste de hypothese dat het een schijnwettelijke samenwoning betrof in een bepaalde zaak ook net ondersteunen(710).

Waar een *duurzame samenwoning* volgens bepaalde rechtspraak eveneens gold als (belangrijke) contra-indicatie van een mogelijke schijnwettelijke samenwoning(711), meende andere rechtspraak dat aan het gegeven dat partijen samenwoonden en een levensgemeenschap voerden niet te veel gewicht moest worden toegekend. Dit zou immers “*volkomen logisch en als het ware het absolute minimum minimorum*” zijn voor partijen die wettelijk samen wens te wonen. Bovendien zou dit kunnen kaderen in een doelbewuste strategie om een verblijfsrechtelijk voordeel te bekomen(712). Dat er slechts zeer beperkte gezamenlijke of op elkaar afgestemde perspectieven, plannen en verwachtingen bestaan tussen partijen (bv. wat de huishouding of vrijetijdsbesteding betreft) zou bijvoorbeeld haaks staan op de intentie om een duurzame samenwoning te doen slagen(713). Het gegeven dat partijen

(705) Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(706) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41. Zie tevens Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(707) Zo ook in eerste aanleg: Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

(708) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(709) Gent (11^e bis k.) 9 juni 2016, nr. 2015/AR/1333, onuitg.

(710) [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26^e k.\) 10 juni 2016](#), *RTDF* 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL. Niet aanvaard in [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(711) [Brussel \(42^e k.\) 27 oktober 2015](#), *T.Fam.* 2017, 126, noot L. DE SCHRIJVER; [Brussel \(43^e k.\) 16 april 2015](#), *RTDF* 2016, 1038; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41; Famrb. Luik (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL; [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(712) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

(713) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 18 maart 2015, nr. 14/1664/A, onuitg.

hun tijd samen doorbrengen (bv. door samen uit eten te gaan) wijst daarentegen op een oprechte affectieve band(714).

347. Tot slot oordeelde bepaalde rechtspraak (terecht) dat het feit dat partijen *niet wensen te huwen* bezwaarlijk een valide aanwijzing van schijnwettelijke samenwoning kon vormen, nu de wetgever in een alternatieve mogelijkheid van geregistreerd samenleven heeft voorzien(715).

4) Rol duurzame en stabiele partnerrelatie

348. Ingevolge het gebruik van de term ‘enkel’ in artikel 1476bis BW, moet worden aangenomen dat een schijnkarakter voorhanden is van zodra de wettelijke samenwoning niet, dus zelfs niet in bijkomende mate(716), op de essentie of de normale finaliteit van het instituut is gericht(717). Waar een huwelijk beslist de totstandbrenging van een duurzame levensgemeenschap moet beogen (art. 146bis BW), werd de kern van de wettelijke samenwoning evenwel niet door de wetgever omschreven(718).

349. Bepaalde rechtspraak knoopte zijn beoordeling onterecht vast aan de vraag of een stabiele en duurzame partnerrelatie tot stand werd gebracht(719). De vraag of de intentie van een persoon niet louter is gericht op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel, betreft volgens de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen een andere vraag dan deze of de relatie een duurzaam en stabiel karakter heeft gekregen. Dat laatste is immers geen voorwaarde om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen (maar enkel om een verblijfsrecht te bekomen, zie art. 10 §1, 5° en 40bis §2, 2° Vreemdelingenwet)(720). Waar het bewijs van een duurzame levensgemeenschap een mogelijk schijnkarakter ontegenzeggelijk zal

(714) [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), RTDF 2016, 1045.

(715) Rb. Gent (17^e G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg.

(716) Cf. [Cass. 2 mei 2014](#), C.13.0397.F, jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=N-20140502-2 = *Arr.Cass.* 2014, 1058 = *Pas.* 2014, 1044 = RTDF 2014, 207 = *JLMB* 2015, 196 = *Tijdschrift@ipr.be* 2015, afl. 1, 116 (inzake schijnhuwelijk).

(717) Bv. [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; G. MARLIER, “Het (vage) misdrijf schijnwettelijke samenwoning” (noot onder Corr. Brugge 7 oktober 2015), *T.Fam.* 2016, (126) 128, nr. 7.

(718) De oorspronkelijk voorgestelde formulering van art. 1476bis BW waarin werd bepaald dat de intentie “*kennelijk niet is gericht op het totstandbrengen van een duurzame en stabiele partnerrelatie in de zin van artikelen 10 en 40bis Vreemdelingenwet*” werd terecht verworpen door de Raad van State: Adv.RvS 52.283/2, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2673/1, 30-34.

(719) [Famrb. Henegouwen \(afd. Bergen\) \(26e k.\) 10 juni 2016](#), RTDF 2016, 1053, noot A.-C. VAN GYSEL (*in casu* spreekt de rechtbank ten onrechte van de intentie “*des époux*”); Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7e k.) 18 maart 2015, nr. 14/1664/A, onuitg.; Rb. Gent (17e G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg.

(720) RvV 28 oktober 2014, nr. 132.302, *T.Vreemd.* 2015, 20.

opheffen(721), kan de afwezigheid daarvan tussen de partners allerminst volstaan om het schijnkarakter aan te tonen(722).

Hoewel deze m.i. niets kan veranderen aan de wettelijke grondvoorwaarden voor de wettelijke samenwoning en de veelheid aan situaties die zij kan omvatten(723), bleek soms ook de door partijen aan de wettelijke samenwoning gegeven finaliteit als aanknopingspunt voor de beoordeling te fungeren. Zo stelde het hof van beroep te Antwerpen dat *“hoewel aan wettelijke samenwoning geen seksuele betrekkingen inherent zijn, dit wel als element van appreciatie in acht kan worden genomen; dit geldt des te meer, aangezien appellanten ab initio hebben verklaard dat zij ook een liefdesrelatie hadden aangeknoopt en seksuele omgang hadden met elkaar”*(724). De familierechtbank te Brugge overwoog dan weer: *“Indien eisers zelf aangeven dat zij partners zijn en een partnerrelatie beogen, is dit de door eisers aan hun wettelijke samenwoning gegeven finaliteit en kan de rechter in het kader van artikel 1476bis BW beoordelen of de wettelijke samenwoning gericht is op het totstandbrengen van die partnerrelatie.”*(725) Hoewel het hof van beroep te Gent deze laatste passage eveneens aanhaalde in bepaalde arresten, voegde het daar (onder verwijzing naar het advies van de Raad van State bij de wet van 2 juni 2013(726)) aan toe dat een negatieve beoordeling dienaangaande slechts een relatieve, dan wel geringe relevantie in rechte zou vertonen(727). In andere arresten benadrukte het Gentse hof dan weer de plichten van de ambtenaar van de burgerlijke stand in het kader van schijnwettelijke samenwoning *“ingeval de kandidaat-wettelijk samenwonenden een stabiele en duurzame partnerrelatie voorhouden”*(728). De ambtenaar gaat zijn beoordelingsbevoegdheid volgens het hof niet te buiten ingeval hij enigszins focust op de mate waarin de kandidaat-wettelijk samenwonenden een stabiele en duurzame partnerrelatie voorhouden. Hierdoor zou geen voorwaarde worden toegevoegd aan artikel 1476bis BW, maar enkel worden gepolst naar de intenties van de betrokkenen (om deze

(721) Bv. Rb. Gent (17^e G k.) 21 oktober 2014, nr. 2014/11017, onuitg. Deze uitspraak wordt evenwel ten onrechte op overwegingen m.b.t. schijnhuwelijk gestoeld.

(722) Cf. [Brussel \(43e k.\) 16 april 2015](#), RTDF 2016, 1038; [Famrb. Brussel \(13de k.\) 24 juni 2015](#), RTDF 2016, 1045; T. EVRARD en C. APERS, “La loi du 2 juin 2013 visant à lutter contre les mariages de complaisance et les cohabitations légales de complaisance”, *Rev.dr.étr.* 2014, (563) 570-571.

(723) In dezelfde zin: RvV 28 oktober 2014, nr. 132.302, *T.Vreemd.* 2015, 20; T. EVRARD en C. APERS, “La loi du 2 juin 2013 visant à lutter contre les mariages de complaisance et les cohabitations légales de complaisance”, *Rev.dr.étr.* 2014, (563) 571.

(724) [Antwerpen \(3e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER.

(725) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41. Cf. tevens Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7e k.) 8 april 2015, nr. 14/3577/A, onuitg.; Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) (7^e k.) 1 april 2015, nr. 14/2163/A, onuitg.

(726) Adv.RvS 52.283/2, *Parl.St.* Kamer 2012-13, nr. 53-2673/1, 30-34.

(727) [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; Gent (11^e bis k.) 9 juni 2016, nr. 2015/AR/1333, onuitg.

(728) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

eventueel te doorprikken)(729). Het hof van beroep te Brussel deelde deze visie m.i. terecht niet: de verklaring van wettelijke samenwoning mag niet leiden tot een onderzoek of de partijen de intentie hebben een duurzame levensgemeenschap te creëren. De ambtenaar meende dan ook onterecht de vraag te kunnen stellen naar de wil van partijen om een duurzame en stabiele partnerrelatie te onderhouden. Volgens het hof staat de reële wil om samen te wonen centraal(730).

c. Preventieve maatregelen

1) Algemeen

350. De maatregelen, gericht tegen voorgenomen schijn of dwang bij het aangaan van een wettelijke samenwoning in België, liggen vervat in artikel 1476*quater* BW. Dit artikel verleent de ambtenaar van de burgerlijke stand de bevoegdheid om de melding van de verklaring van wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister uit te stellen, dan wel te weigeren(731). Daarnaast laat het de kandidaat-wettelijk samenwonenden toe om verhaal in te stellen tegen een weigeringsbeslissing.

351. Het hof van beroep te Gent en de familierechtbank te Brussel oordeelden dat de artikelen 1476*bis* en 1476*quater* BW en meer algemeen het contentieux rond schijnwettelijke samenwoning, geen schending uitmaken van artikel 8 EVRM. Deze bepaling beschermt enkel de geldige wettelijke samenwoning(732) en het doel om het omzeilen van de wettelijke bepalingen rond wettelijke samenwoning te vermijden, alsook de maatschappij te beschermen, is legitiem(733). In sommige arresten van het Gentse hof van beroep werd tevens verwezen naar artikel 12 EVRM en artikel 23 BUPO(734), hoewel het recht om te huwen niet noodzakelijk tevens een recht om een geregistreerd partnerschap aan te gaan omvat(735).

(729) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256.

(730) [Brussel \(43° k.\) 16 april 2015](#), *RTDF* 2016, 1038. In dezelfde zin: [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(731) Een dergelijke beslissing wordt sinds 3 april 2014 tijdelijk vermeld in het bevolkings-, vreemdelingen- of wachtregister: KB van 28 februari 2014 tot wijziging van het koninklijk besluit van 16 juli 1992 tot vaststelling van de informatie die opgenomen wordt in de bevolkingsregisters en in het vreemdelingenregister en tot voorschrift van de inschrijving in het wachtregister van de vreemdelingen die niet beschikken over een identificatienummer van het Rijksregister en die in het huwelijk willen treden of een verklaring van wettelijke samenwoning willen afleggen, *BS* 24 maart 2014.

(732) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 24.

(733) [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(734) [Gent \(11° bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent \(11° bis k.\) 9 juni 2016](#), nr. 2015/AR/1333, onuitg.

(735) Procedures in die context voor het EHRM worden onder artikel 8 EVRM gebracht: bv. EHRM 7 november 2013, nrs. 29381/09 en 32684/091, Vallianatos e.a./Griekenland.

2) Uitstel

352. Indien bij de ambtenaar van de burgerlijke stand een ernstig vermoeden bestaat dat de verklaring van wettelijke samenwoning betrekking heeft op een situatie van schijnwettelijke of gedwongen wettelijke samenwoning, dan kan hij de melding ervan in het bevolkingsregister uitstellen (art. 1476*quater* lid 2 BW). Dit laat toe bijkomend onderzoek te verrichten teneinde na te gaan of de voorgenomen wettelijke samenwoning effectief behept is met schijn of dwang.

Het niet-bindende advies vanwege de bevoegde procureur des Konings(736) waar de ambtenaar van de burgerlijke stand in dit kader om kan verzoeken, blijkt in de praktijk sterk door te wegen(737). Het hof van beroep te Gent wees er in bepaalde arresten op dat het horen van beide kandidaat-wettelijk samenwonenden tijdens het onderzoek geen (verdragsrechtelijke of wettelijke) verplichting is en evenmin is vereist omwille van het recht van verdediging(738).

353. De duur van het uitstel bedraagt maximaal twee maanden vanaf de afgifte van het ontvangstbewijs *ex* artikel 1476 §1 BW. De procureur des Konings kan deze termijn evenwel verlengen met maximaal drie maanden, zodat het uitstel in totaal maximaal vijf maanden kan duren(739). Neemt de ambtenaar van de burgerlijke stand geen definitieve beslissing binnen de bepaalde termijn van uitstel (art. 1476*quater* lid 3 BW) of leidt het bijkomende onderzoek tot de vaststelling dat er geen sprake is van schijnwettelijke samenwoning, dan maakt de ambtenaar melding van de wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister. Leidt het onderzoek tot de omgekeerde vaststelling, dan zal hij de melding in het bevolkingsregister weigeren.

In een zaak voor de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) bleek uit niets dat de procureur des Konings de uitsteltermijn had verlengd en dit had meegedeeld aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, noch dat laatstgenoemde de kandidaat-wettelijk samenwonenden hiervan in kennis had gesteld. Aangezien de ambtenaar van de burgerlijke stand geen definitieve beslissing had genomen binnen de oorspronkelijke termijn van twee maanden, kwam zijn weigeringsbeslissing dan ook te laat en diende

---

(736) Dit is de procureur des Konings van het gerechtelijk arrondissement waarin de partij- en voornemens zijn de verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen (art. 1476*quater* lid 2 BW).

(737) Zie bv. [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35.

(738) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246.

(739) Zie voor de kennisgeving van zowel (de duur van) het oorspronkelijke uitstel als een eventuele verlenging: Omz. 6 september 2013, *BS* 23 september 2013.

hij de verklaring van wettelijke samenwoning onverwijld te melden in het bevolkingsregister(740).

In een andere zaak waarbij de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) diende te oordelen of de uiteindelijke weigeringsbeslissing laattijdig was, stelde de ambtenaar van de burgerlijke stand dat de termijn van uitstel nooit een aanvang had genomen. Er zou immers geen ontvangstbewijs in de zin van artikel 1476 §1 lid 1 BW zijn afgeleverd, doch enkel een *“ontvangstbewijs van afgifte van stukken tot bewijs dat eisers voldeden aan de voorwaarden voor de wettelijke samenwoning”*. De rechtbank oordeelde terecht dat dit ontvangstbewijs, waarin stond vermeld dat het werd verstrekt *“met het oog op het doen lopen van de termijn”*, wel degelijk de verklaring van wettelijke samenwoning betrof. De ambtenaar verwees immers zelf naar de bindende termijnen voor het nemen van een beslissing wanneer hij kennis gaf aan partijen dat de onderzoekstermijn in opdracht van het parket met drie maanden was verlengd. Hij diende dan ook onverwijld melding te maken van de verklaring van wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister(741).

Het hof van beroep te Gent hervormde verder nog een beslissing van de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) waarbij de weigeringsbeslissing van de ambtenaar van de burgerlijke stand laattijdig was bevonden. Aangezien van het verdere uitstel kennis was gegeven aan partijen bij aangetekende brief met ontvangstmelding, hielden de betrokkenen vergeefs de niet-ontvangst van deze brief voor(742).

354. Tegen de eigenlijke uitstelbeslissing kunnen de kandidaat-wettelijk samenwonenden niets ondernemen. Zij kunnen noch verhaal aantekenen, noch uit eigen beweging terugkomen op de afgelegde verklaring van wettelijke samenwoning(743).

3) Weigering

355. Indien de ambtenaar van de burgerlijke stand bij de controle van de verklaring van wettelijke samenwoning niet louter een ernstig vermoeden heeft, maar werkelijk vaststelt dat deze betrekking heeft op een situatie van schijnwettelijke of gedwongen wettelijke samenwoning (eventueel na een voorafgaand uitstel), dan is hij verplicht de melding ervan in het bevolkingsregister te weigeren (art. 1476*quater* lid 1 BW).

---

(740) Famrb. West-Vlaanderen (afd. Brugge) 29 oktober 2014, *T.Vreemd.* 2015, 101.

(741) [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 7 oktober 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2015, afl. 4, 30.

(742) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256.

(743) Zie voor toelichting L. DE SCHRIJVER, “De benadering van de schijnwettelijke samenwoning in de rechtspraak”, *T.Fam.* 2017, (113) 116 nr. 11.

De ambtenaar van de burgerlijke stand dient zijn met redenen omklede weigeringsbeslissing onverwijld ter kennis te brengen van de belanghebbende partijen (art. 1476^{quater} lid 4 BW). Volgens het hof van beroep te Gent dient de ambtenaar de feitelijke en juridische overwegingen die de weigering gronden, afdoende en in de beslissing zelf weer te geven. Een loutere verwijzing naar het (negatieve) advies van de procureur des Konings volstaat niet. Minstens moet dit (voldoende gemotiveerde) advies worden megedeeld aan de betrokkenen en/of integraal worden overgenomen in de weigeringsbeslissing (zie evenwel *infra* nr. 357)(744). De mogelijkheden voor het uitoefenen van verhaal moeten eveneens in de beslissing worden vermeld(745).

356. De kandidaat-partners kunnen binnen de maand na kennisgeving(746) verhaal aantekenen tegen de weigeringsbeslissing bij de familie-rechtbank (art. 1476^{quater} lid 5 BW *j°* art. 572bis, 2° Ger.W.). Het verhaal wordt gericht tegen de ambtenaar van de burgerlijke stand *qualitate qua*, met als doel de wettelijke samenwoning alsnog tot stand te laten komen. Het hof van beroep te Brussel oordeelde dat deze ambtenaar op het ogenblik van de uitspraak nog steeds *ratione loci* bevoegd moet zijn om melding te maken van de wettelijke samenwoning overeenkomstig artikel 1476 §1 BW. Zo niet, kan de verhaalsprocedure niet slagen. Deze situatie doet zich volgens het hof voor indien partijen in de tussentijd naar een andere gemeente verhuisden (alwaar zij eventueel, zoals *in casu*, een nieuwe verklaring van wettelijke samenwoning aflegden). De betrokken ambtenaar is dan immers niet langer deze van de gemeenschappelijke woonplaats van partijen(747). Voorts verklaarde het hof van beroep te Gent een verhaal, geïnitieerd bij eenzijdig verzoekschrift, terecht *ab initio* onontvankelijk(748). Het betreft immers een procedure op tegenspraak (*cf.* art. 1253ter/4 §2 lid 1 Ger.W.).

357. In de rechtspraak werd benadrukt dat de rechtbank die moet oordelen over het verhaal ten volle haar rechtsmacht uitoefent(749). De rechterlijke controle blijft met andere woorden niet beperkt tot een wettigheidscontrole van de weigeringsbeslissing, maar behelst een volledige toetsing van het

(744) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246.

(745) Omz. 6 september 2013, *BS* 23 september 2013.

(746) Het beginpunt van de termijn wordt bepaald door de datum van het ontvangstbewijs dat samen met de beslissing aan de betrokkenen werd afgeleverd.

(747) [Brussel \(41° k.\) 17 juni 2015](#), *T.Fam.* 2017, 125, noot L. DE SCHRIJVER.

(748) [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246.

(749) [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

subjectieve recht om een wettelijke samenwoning aan te gaan(750). De rechtbank dient zich bij haar oordeel bovendien niet te beperken tot de in de weigeringsbeslissing opgenomen elementen. De toetsing geschiedt op basis van alle voorgelegde gegevens(751), met inbegrip van deze die niet in de weigeringsbeslissing waren opgenomen en deze die zich pas na de weigeringsbeslissing hebben voorgedaan(752).

Volgens de familierechtbank te West-Vlaanderen (afdeling Brugge) houdt het bovenstaande ook in dat zelfs indien de weigeringsbeslissing onwettig zou zijn, de rechter in de beoordeling van de feiten treedt en een onderzoek ten gronde voert. Zo kan een motiveringsgebrek in de bestreden beslissing op zich niet doorslaggevend zijn voor het eindresultaat van de verhaalsprocedure(753).

358. Met betrekking tot de bewijslast van het bestaan van een schijnwettelijke samenwoning bracht onder meer het Antwerpse hof van beroep in herinnering dat deze op de ambtenaar van de burgerlijke stand rust(754): aan de partners kan geen negatieve bewijslast worden opgedrongen.

Dit bewijs kan worden geleverd met alle middelen van recht en dus ook door samenhangende vermoedens (cf. art. 1353 BW). Het betreft een feitenkwestie die in elke zaak *in concreto* moet worden beoordeeld. Meer specifiek wordt (onder meer door het hof van beroep te Gent) de aanduiding van een geheel van omstandigheden vereist die “*met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid*” aantonen dat de beoogde wettelijke samenwoning wordt afgewend van zijn normale intentie en dat de intentie van minstens een van de partijen kennelijk enkel is gericht op het bekomen van een verblijfsrechtelijk voordeel(755). Waar dit (nagenoeg) nooit met volstrekte zekerheid kan worden achterhaald, moeten de door de ambtenaar van de burgerlijke stand aangevoerde bewijsmiddelen een decisief karakter heb-

---

(750) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(751) [Famrb. Brussel \(13^e k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(752) Het hof van beroep te Gent merkte het rekening houden met de eerste categorie in bepaalde arresten uitdrukkelijk aan als facultatief en het rekening houden met de tweede categorie als verplicht: [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246.

(753) Bv. [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41.

(754) [Antwerpen \(3^e k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER; [Famrb. Luik \(afd. Verviers\) 28 september 2015](#), *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(755) Zie [Gent \(11^e bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent \(11^e k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41; [Famrb. Luik \(afd. Verviers\) 28 september 2015](#), *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

ben, zodat een eenduidig en niet-tegengesproken vermoeden ontstaat(756). Indien twijfel blijft bestaan, kan niet tot een schijnwettelijke samenwoning worden besloten(757).

359. Is het verhaal gegrond, dan dient de ambtenaar van de burgerlijke stand melding te maken van de wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister. Het hof van beroep te Brussel wees een vordering om hieraan een dwangsom te verbinden af omdat ervan werd uitgegaan dat de ambtenaar, zijnde een orgaan van openbaar bestuur, een beslissing van de rechterlijke macht zou naleven(758). De ambtenaar die in het ongelijk wordt gesteld, kan ingevolge een arrest van het Grondwettelijk Hof van 21 mei 2015 (inzake schijnhuwelijk) wel tot de betaling van een rechtsplegingsvergoeding worden veroordeeld(759). Tot slot kan de voorlopige tenuitvoerlegging niet worden toegestaan, aangezien een beslissing met betrekking tot de wettelijke samenwoning de staat van de persoon raakt (*supra* nr. 323)(760).

d. Repressieve maatregelen

1) Nietigverklaring

360. Ten eerste is het mogelijk dat de schijnwettelijke of gedwongen wettelijke samenwoning door de familierechtbank (art. 1476*quinquies* BW j° art. 572bis, 2° Ger.W.), dan wel de correctionele rechtbank (art. 79*quater* Vreemdelingenwet en art. 391*octies* Sw.) absoluut nietig wordt verklaard(761). Aangezien de nietigverklaring in principe een retroactieve werking heeft (*ex tunc*), wordt gehandeld alsof de partijen nooit wettelijk hebben samengewoond – al blijft een beslissing tot het intrekken van een verblijfsvergunning door de Dienst Vreemdelingenzaken vereist na nietigverklaring van

(756) [Antwerpen \(3° k.\) 25 november 2015](#), *T.Fam.* 2017, 129, noot L. DE SCHRIJVER; [Gent \(11° bis k.\) 1 juli 2016](#), *T.Fam.* 2017, 131, noot L. DE SCHRIJVER.

(757) [Gent 8 december 2016](#), *T.Not.* 2017, 256; [Gent \(11° k.\) 24 november 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2017, afl. 1, 35; [Gent 19 november 2015](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 1, 74 = *T.Vreemd.* 2016, 246. Zie tevens [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045.

(758) Brussel (42° k.) 17 januari 2017, nr. 2015/FA/596, onuitg.

(759) Cf. [GwH 21 mei 2015](#), nr. 68/2015, www.const-court.be/public/n/2015/2015-068n.pdf = *BS* 15 juli 2015, 46115 = *APT* 2015, 584 = *Juristenkrant* 2015, afl. 311, 1 en 4 = *Rev. dr.étr.* 2015, 187, noot = *RTDF* 2015, 780, noot G. WILLEMS (inzake schijnhuwelijk); [Famrb. Brussel \(13° k.\) 24 juni 2015](#), *RTDF* 2016, 1045. In *Famrb. Luik* (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL oordeelde de rechtbank verkeerdelijk dat geen rechtsplegingsvergoeding kon worden toegekend. Omgekeerd kan ook de ambtenaar bij een ongegrond verhaal aanspraak maken op een rechtsplegingsvergoeding: bv. *Gent* (11° k.) 19 januari 2017, nr. 2015/AR/2939, onuitg.

(760) Bv. [Gent \(11° k.\) 27 november 2014](#), *RTDF* 2015, 678 = *RW* 2015-16, 1671 = *TGR-TWVR* 2015, 173, noot = *T.Fam.* 2015, 132, noot L. DE SCHRIJVER; [Famrb. West-Vlaanderen \(afd. Brugge\) 2 maart 2016](#), *Tijdschrift@ipr.be* 2016, afl. 2, 41; *Famrb. Luik* (afd. Verviers) 28 september 2015, *RTDF* 2016, 656, noot A.-C. VAN GYSEL.

(761) Voor een uitgebreide bespreking van de procedureregels, zie L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning* (*Gent: Larcier* 2017), 253-257 nrs. 417-424.

een schijnwettelijke samenwoning. Ten aanzien van de partner te goeder trouw (art. 1476^{quinquies} §2 BW) en de gemeenschappelijke(762) kinderen van de partners, zelfs al waren geen van beiden te goeder trouw, geldt de nietigheid evenwel slechts *ex nunc*(763).

361. Het hof van beroep te Luik diende te oordelen over de vordering tot nietigverklaring van een wettelijke samenwoning ingesteld door de zoon van de overleden Belgische partner. Het hof oordeelde dat de wettelijke samenwoning niet nietig kon worden verklaard op basis van artikel 1476bis BW, aangezien de wettelijke samenwoning dateerde van vóór 3 oktober 2013 en deze bepaling er dus niet op van toepassing was (art. 2 BW). Het hof verklaarde de wettelijke samenwoning wél nietig wegens wetsontduiking ("*fraude à la loi*"). Dit is volgens het hof mogelijk op vordering van elke belanghebbende (m.i.v. het Openbaar Ministerie) ingeval een wettelijke samenwoning frauduleus tot stand werd gebracht met als enige doel een verblijfsrechtelijk voordeel te verkrijgen. *In casu* achtte het hof dit het geval, onder verwijzing naar de precaire verblijfssituatie van de buitenlandse partner, het leeftijdsverschil tussen partijen van 59 jaar, de uiteenlopende verklaringen van partijen omtrent hun levensstijl en het kwetsbare profiel van de Belgische partner(764).

2) Strafsancties

362. Daarnaast worden het aangaan van een schijnwettelijke samenwoning, het ontvangen van een geldsom voor het aangaan van een schijnwettelijke samenwoning en het gebruik van geweld of bedreiging om een persoon te dwingen een (al dan niet schijn-)wettelijke samenwoning aan te gaan, bestraft met zowel een gevangenisstraf als een geldboete (art. 79ter Vreemdelingenwet en art. 391^{septies} Sw.). Ook pogingen tot deze wanbedrijven zijn strafbaar gesteld. Van een strafbare poging zal bijvoorbeeld sprake zijn ingeval de ambtenaar van de burgerlijke stand overeenkomstig artikel 1476^{quater} BW weigerde melding te maken van een verklaring van wettelijke samenwoning(765).

De correctionele rechtbank te Brugge veroordeelde een persoon tot zes maanden gevangenisstraf met uitstel voor de poging tot het sluiten van een schijnwettelijke samenwoning. De rechtbank verwees naar diens eerdere frauduleuze pogingen om een verblijfsstatuut te verkrijgen (waaronder

(762) P. SENAËVE, "De wet van 2 juni 2013 tot bestrijding van de schijnhuwelijken, de schijn-wettelijke samenwoningen en de gedwongen huwelijken en wettelijke samenwoningen. Deel I. Civielrechtelijke aspecten", *T.Fam.* 2014, (2) 11 nr. 51 (vn. 55).

(763) Voor een uitgebreide bespreking van de gevolgen van de nietigverklaring, zie L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning* (Gent: Larcier 2017), 257-260 nrs. 425-430.

(764) [Luik \(10^e k.\) 7 oktober 2015](#), *RTDF* 2016, 1042.

(765) Zie tevens C. IDOMON, *Schijnhuwelijken en schijnwettelijke samenwoningen* (Mechelen: Kluwer 2015), 49-50 nr. 71-73; G. MARLIER, "Het (vage) misdrijf schijnwettelijke samenwoning" (noot onder Corr. Brugge 7 oktober 2015), *T.Fam.* 2016, (126) 128 nr. 6.

een nietig verklaard schijnhuwelijk), alsook naar het gebrek aan duurzame levensgemeenschap tussen de betrokkenen. Daarnaast verklaarde diens partner dat de idee om een wettelijke samenwoning aan te gaan pas ontstond wanneer de beklaagde problemen ondervond met zijn verblijfsrecht en dat deze slechts een beperkte duur zou kennen, meer bepaald tot de verblijfsproblematiek zou zijn opgelost. De rechtbank besloot dan ook dat de wettelijke samenwoning slechts één doel diende, namelijk het regulariseren van het verblijfsrechtelijk precair statuut van de beklaagde(766).

3) Inreisverbod

363. Tot slot kan een onderdaan van een derde land die een wettelijke samenwoning uitsluitend aanging om toegelaten te worden tot verblijf of om zijn recht op verblijf te behouden, een inreisverbod van maximaal vijf jaar worden opgelegd (art. 74/11 §1 lid 3, 2° Vreemdelingenwet). De schijnwettelijke samenwoning dient hiertoe te zijn vastgesteld bij in kracht van gewijsde getreden gerechtelijke beslissing.

AFDELING C. GEVOLGEN VAN DE WETTELIJKE SAMENWONING

§1. PRIMAIR SAMENWONINGSSTELSEL

364. Door het enkele feit van het aangaan van de wettelijke samenwoning zijn een aantal rechten, plichten en bevoegdheden van toepassing op de wettelijk samenwonende partners (art. 1477 §1 BW). Samen vormen deze het primair samenwoningsstelsel, dat van dwingend recht is. De regeling is vooral opgevat als verwijswetgeving naar het primair huwelijksstelsel, uit hetwelk bepaalde vermogensrechtelijke regels van toepassing werden verklaard. Het betreft meer bepaald de bescherming van de gezinswoning en het huisraad (art. 1477 §2 BW), de plicht tot bijdrage in de lasten van het samenleven (art. 1477 §3 BW) en de hoofdelijke aansprakelijkheid voor huishoudelijke schulden en opvoedingsschulden (art. 1477 §4 BW).

Persoonlijke rechten en plichten tussen wettelijk samenwonenden zoals deze die bestaan in het primair stelsel van gehuwden, ontbreken. Er gelden bijgevolg geen plichten tot samenwoning, getrouwheid, hulp en bijstand (*cf.* art. 213 BW voor gehuwden) of bepalingen ter benadrukking van de principiële autonomie van de partners (*cf.* art. 216-219 BW voor gehuwden).

365. In het kader van de *bescherming van de gezinswoning*, oordeelde het Grondwettelijk Hof naar aanleiding van een beroep tot vernietiging in het kader van het sociaal huurrecht dat artikel 215 §2 BW (waarnaar art. 1477 §2 BW verwijst) geen verband houdt met de verplichtingen die gelden bij

---

(766) Corr. Brugge 7 oktober 2015, *T.Vreemd.* 2016, 368 = *T.Fam.* 2016, 124, noot G. MARLIER.

het aangaan van de huur, zodat uit deze bepaling geen onvoorwaardelijk recht kan worden afgeleid om gelijk welke huurwoning als gezinswoning te bestemmen. Concreet verzet de bescherming van de gezinswoning er zich niet tegen dat van de persoon die wettelijk gaat samenwonen met de huurder van een sociale woning wordt gevraagd dat hij toetreedt tot de huurovereenkomst en de voorwaarden daartoe naleeft. Het risico dat een partner het genot van de gezinswoning verliest ten gevolge van eenzijdige opzegging van de huur door de andere – hetgeen te allen tijde mogelijk is op grond van artikel 98 §2 Vlaamse Wooncode(767) – bestaat hier niet, aangezien een dergelijke opzegging enkel geldt in hoofde van de betrokkene zelf(768).

366. Wat de *bijdrage in de lasten van het samenleven* betreft, toont een vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Doornik het belang aan om bij een vordering tot nakoming van deze verplichting de respectieve mogelijkheden en bijdragen van beide partners te duiden. *In casu* vorderde de man na de beëindiging van de wettelijke samenwoning een deel van de uitsluitend door hem betaalde kosten voor energievoorziening terug van de vrouw. De rechtbank oordeelde terecht dat deze energiekosten, die betrekking hadden op de onverdeelde woning van de partners en dateerden van tijdens de wettelijke samenwoning, lasten van het samenleven uitmaakten. Waar wettelijk samenwonenden krachtens artikel 1477 §3 BW naar evenredigheid van hun mogelijkheden moeten bijdragen in dergelijke lasten, had de man evenwel nagelaten de mogelijkheden en bijdragen van beide partners te duiden. De vordering was dan ook ongegrond(769).

In een zaak waarbij een gewezen wettelijk samenwonende een vergoeding vorderde voor de door hem gedane investeringen in de onverdeelde gezinswoning (zie tevens *infra* nr. 369), oordeelde de rechtbank te Oost-Vlaanderen (afdeling Gent) dat lasten verbonden aan de gezinswoning onmiskenbaar lasten van het samenleven uitmaken. Het gaat dan volgens de rechtbank niet alleen om periodieke woonlasten zoals huur-, lening- of verbruikskosten, maar ook om investeringen van kapitaal met het oog op de (ruimere, beter gelegen en/of meer luxueuze) huisvesting van het gezin. Daarnaast kan en moet volgens de rechtbank, teneinde de wederzijdse mogelijkheden van de partners te bepalen, niet enkel rekening worden gehouden met hun (periodieke) inkomsten, maar tevens met hun (reeds beschikbaar) vermogen(770). Verder dient te worden opgemerkt dat de wettelijk samenwonende wiens partner zijn bijdrageplicht niet nakomt, bij wijze van dringende (voorlopige)

(767) Decr.VI. 15 juli 1997 houdende de Vlaamse Wooncode, *BS* 19 augustus 1997.

(768) [GwH 5 maart 2015](#), nr. 24/2015, www.const-court.be/public/n/2015/2015-024n.pdf = *BS* 29 april 2015, 23752 = *APT* 2015, 267 en 429 = *Juristenkrant* 2015, afl. 307, 4 = *Huur* 2015, 90 = *RW* 2014-15, 1358; het beroep tot vernietiging van art. 3, 6°, 50, 3° en 67 Vlaamse Wooncode werd afgewezen.

(769) [Rb. Doornik \(9° k.\) 27 mei 2013](#), *RTDF* 2015, 66.

(770) [Rb. Oost-Vlaanderen \(afd. Gent\) \(11° k.\) 28 april 2015](#), *TGR* 2015, 251.

maatregel een ontvangstmachtiging kan bekomen bij de familierechtbank (art. 1479 BW *j*° art. 1253*ter*/5 lid 1, 6° Ger.W).

367. Naast het primair samenwoningsstelsel bevat artikel 1477 BW nog twee *bijzondere onderhoudsverplichtingen*.

Enerzijds is de langstlevende wettelijk samenwonende partner binnen bepaalde grenzen gehouden tot de verplichting gesteld in artikel 203 §1 BW ten aanzien van de kinderen van zijn overleden partner waarvan hij niet de ouder is (art. 1477 §5, lid 1 BW). Sedert 21 januari 2013(771) vervalt deze verplichting evenwel ten aanzien van het kind dat onwaardig is om van de vooroverleden wettelijk samenwonende te erven. De rechter schort zijn uitspraak op tot de beslissing die tot onwaardigheid leidt in kracht van gewijsde is getreden (art. 1477 §5 lid 2 BW).

Anderzijds kent artikel 1477 §6 BW een onderhoudsvordering toe aan de behoeftige ascendenten van de kinderloos overleden wettelijk samenwonende ten laste van diens nalatenschap, ten belope van de erfrechten die deze ascendenten verloren ten gevolge van giften aan de langstlevende wettelijk samenwonende. De wetgever vergat om ook hier in een uitzondering in geval van onwaardigheid te voorzien.

§2. SECUNDAIR SAMENWONINGSSTELSEL

a. Wettelijk stelsel

368. Het wettelijk secundair stelsel van wettelijk samenwonenden behelst een *scheiding van goederen*. Elke partner behoudt de goederen waarvan hij de eigendom kan bewijzen, de inkomsten uit deze goederen alsook de opbrengsten uit arbeid (art. 1478 lid 1 BW). De goederen waarvan geen van beide partners de (exclusieve) eigendom kan bewijzen en de inkomsten van deze goederen, worden geacht in onverdeeldheid aan hen beide toe te behoren (art. 1478 lid 2 BW).

Wat het bewijs van de exclusieve eigendom betreft, is de bespreking onder Hoofdstuk II ‘Feitelijke samenwoning’ ook relevant in het kader van wettelijke samenwoning. Voor beide categorieën ongehuwd samenwonenden ontbreken immers bijzondere bewijsregels.

369. Bepaalde rechtspraak uit de besproken periode had betrekking op de situatie van *vermogensverschuiving* die zich voordoet bij een discrepantie tussen eigendom en financiering. Indien de in het nadeel gestelde partner geen zakelijk recht kan doen gelden, kan hij trachten een geldelijke vergoeding te bekomen. Doordat in het kader van de wettelijke samenwoning

---

(771) Datum van inwerkingtreding van de wet van 10 december 2012 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Strafwetboek en het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de onwaardigheid om te erven, de herroeping van giften, het verval van huwelijksvoordelen en de plaatsvervulling, *BS* 11 januari 2013.

geen wettelijke vergoedingsregeling bestaat, moeten de partners, indien zij niet in een conventionele vergoedingsregeling voorzagen, terugvallen op het algemeen verbintenissenrecht voor wat betreft het bestaan van de aanspraak en de omvang ervan. Dezelfde problematiek rijst in het kader van de feitelijke samenwoning, zodat de rechtspraak in dat verband ook voor wettelijk samenwonenden relevant is (zie Hoofdstuk II 'Feitelijke samenwoning').

In een eerste zaak kochten partijen ten tijde van hun feitelijke samenwoning samen een woning aan, ieder voor de helft in volle eigendom. Naderhand gingen partijen wettelijk samenwonen. Na de beëindiging van deze wettelijke samenwoning vorderde de man bepaalde kosten voor de aankoop van de woning, die uitsluitend door hem werden betaald, terug van de vrouw. Het betrof de aktekosten, het voorschot en de hypothecaire afbetalingen van de laatste drie maanden.

De rechtbank van eerste aanleg te Doornik oordeelde dat, aangezien de vrouw volle eigenaar is van de helft van de woning, ze de helft van de kosten diende terug te betalen. In de onderhandse koopovereenkomst werd namelijk bedongen dat beide partners hoofdelijk gehouden waren tot nakoming van de verplichtingen, voortvloeiend uit de overeenkomst. Het feit dat deze hoofdelijkheid niet werd herhaald in de notariële akte deed daaraan geen afbreuk. Plechtige bewoordingen zijn immers niet vereist om een hoofdelijke gehoudenheid uit te drukken, voor zover een duidelijke wil van de partijen voorligt. Beide partijen waren slechts ieder voor hun aandeel verbonden (art. 1213-1214 BW).

Daarnaast eiste de man ook nog de helft van het bedrag aan registratierechten op die de vrouw ingevolge de verkoop van haar eigen goed had teruggekreten. Volgens de rechtbank stond deze verrijking van de vrouw in causaal verband met de verarming van de man, zonder dat een oorzaak kon worden aangewezen. Op grond van deze verrijking zonder oorzaak achtte de rechtbank de vordering dan ook gegrond(772).

Ook de rechtbank te Oost-Vlaanderen (afdeling Gent) diende te oordelen over een vordering tot vergoeding vanwege een gewezen wettelijk samenwonende partner. De man wenste te worden vergoed voor de financiële inbreng die hij ten tijde van de wettelijke samenwoning met eigen middelen deed in de bouw van de woning van de partners, waarvan zij elk voor de helft volle eigenaar waren. Volgens de rechtbank stond vast dat de bouw en de afwerking van de woning voor het grootste stuk door de man werden gefinancierd, maar kon dit weliswaar niet volstaan om te worden vergoed. Als rechtsgrond voor vergoeding, voerde de man ten eerste de wettelijke bepalingen in verband met het *mede-eigendomsrecht* aan. De rechtbank oordeelde evenwel dat de artikelen 577-2 §3 en 7 BW hiervoor geen autonome rechtsgrond bieden. Deze artikelen bepalen niet dat de mede-eigenaar

---

(772) [Rb. Doornik \(9^e k.\) 27 mei 2013](#), *RTDF* 2015, 66.

die boven zijn aandeel heeft bijgedragen in bepaalde lasten van de mede-eigendom, (nadien) rechtstreeks en automatisch gerechtigd zou zijn om het surplus te verhalen op de andere mede-eigenaars. De rechtbank bevestigde bovendien dat de bijdrageplicht in de lasten van het samenleven *ex* artikel 1477 §3 BW, waartoe de lasten verbonden aan de gezinswoning volgens de rechtbank onmiskenbaar behoren, de bepalingen van de mede-eigendom kan doorkruisen.

De tweede rechtsgrond waar de man zich op beriep, was de *zaakwaarneming* (zie art. 1372 en 1375 BW). De rechtbank oordeelde echter dat de man niet andermans zaken, maar in de eerste plaats die van zichzelf heeft behartigd, aangezien hij als mede-eigenaar onmiskenbaar belang had bij de werken. Bovendien was er geen noodzaak voor de vrouw om haar zaken door de man te laten waarnemen. Van zaakwaarneming was volgens de rechtbank dan ook geen sprake.

Ook de derde en laatste rechtsgrond, de *verrijking zonder oorzaak*, werd afgewezen. Volgens de rechtbank was er ten eerste een oorzaak te vinden in de eigen wil(773) van de man om over te gaan tot betaling van allerhande facturen. Bovendien handelde hij niet belangeloos, aangezien hij ook zelf baat had bij de door hem betaalde werken. Tot slot vond de rechtbank ook nog een oorzaak in een wettelijke verplichting, namelijk de bijdrageplicht in de lasten van het samenleven (art. 1477 §3 BW). Niet alleen periodieke woonlasten, maar ook investeringen van kapitaal met het oog op de huisvesting van het gezin, maken volgens de rechtbank dergelijke lasten uit (zie tevens *supra* nr. 366). Alleen indien een partner meer heeft bijgedragen dan zijn of haar mogelijkheden toelieten, kan er sprake zijn van een vergoedingsplicht in hoofde van de andere. Dit was *in casu* niet het geval. Dat de uitgaven in hoofdzaak door de man werden gedragen, stond in verhouding met de toenmalige wederzijdse mogelijkheden van partijen. De opvatting van de rechtbank dat de bijdragen ook zonder overeenkomst in die zin konden worden geacht van dag tot dag te zijn afgerekend(774), kan niet worden bijgetreden.

Tot slot kan nog worden gewezen op een arrest van het hof van beroep te Luik, waar de gewezen wettelijk samenwonende partners werden aangemaand conclusies te nemen op grond van de artikelen 1477 §3 en 1478 lid 1 BW en niet op grond van de verrijking zonder oorzaak, gelet op het subsidiaire karakter van deze rechtsfiguur(775).

(773) Cf. [Cass. 23 oktober 2014](#), C.14.0207.F, [jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=N-20141023-6](#) = *Arr.Cass.* 2014, 2330, concl. T. WERQUIN = *Pas.* 2014, 2328 = *JLMB* 2016, 834 = *RW* 2016-17, 225 = *TBBR* 2015, 559, noot J. LAMBRECHTS (het moet gaan om de wil om een definitieve vermogensverschuiving tot stand te brengen); [Cass. 19 januari 2009](#), C.07.0575.N, [jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download_blob?idpdf=N-20090119-1](#) = *Arr.Cass.* 2009, 176, concl. R. MORTIER = *RCJB* 2012, 69, noot J. ROMAIN = *RW* 2009-10, 1084, noot E. NORDIN.

(774) [Rb. Oost-Vlaanderen \(afd. Gent\) \(11° k.\) 28 april 2015](#), *TGR* 2015, 251.

(775) [Luik \(3° k.\) 17 februari 2015](#), *JLMB* 2016, 14.

b. Conventioneel stelsel

370. Aangezien het secundair vermogensstelsel in de verhouding tussen de partners van suppletief recht is, kunnen zij er onder bepaalde voorwaarden bij overeenkomst van afwijken (art. 1478 lid 4 BW).

Het hof van beroep te Antwerpen diende in de besproken periode te oordelen over een beding in een samenlevingsovereenkomst *ex* artikel 1478 lid 4 BW waarbij een verdeelsleutel werd bepaald voor het geval het onroerend goed van partijen zou worden ingekocht of verkocht (2/3 voor de man vs. 1/3 voor de vrouw). Deze week af van de verdeelsleutel bepaald in de aankoopakte (47,07% voor de man vs. 52,93% voor de vrouw). Het hof overwoog dat de samenlevingsovereenkomst uitdrukkelijk tot doel had de vermogensrechtelijke gevolgen te regelen in de hypothese dat de samenleving eindigde (ingevolge overlijden, dan wel een relatiebreuk), daar waar de aankooptitel van de woning deze specifieke finaliteit niet *a priori* had. Het hof kon niet anders dan vaststellen dat de samenlevingsovereenkomst dagtekende van na de aankoop, zodat stilzwijgende wijziging van de aankoopakte aan de orde was. De regeling, vervat in de samenlevingsovereenkomst, bond de partijen (art. 1134 BW)(776).

371. De wet van 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie(777) en de wet van 12 mei 2014 houdende wijziging en coördinatie van diverse wetten inzake Justitie(778) voerden bijkomende regels in aangaande de *bekwaamheid* tot het sluiten en wijzigen van een overeenkomst als bedoeld in artikel 1478 lid 4 BW. De vrederechter die een rechterlijke beschermingsmaatregel met betrekking tot de goederen beveelt, oordeelt uitdrukkelijk over de bekwaamheid van de betrokken persoon om deze handelingen te stellen (art. 492/1 §2 lid 3, 14/1° BW). De persoon die onbekwaam werd verklaard om een notariële samenlevingsovereenkomst te sluiten en te wijzigen, kan hiertoe evenwel alsnog door de vrederechter worden gemachtigd (art. 1478 lid 5 en 6 BW). Deze machtiging gebeurt op verzoek van de beschermde persoon en op basis van een door de notaris opgesteld ontwerp. De vrederechter heeft de mogelijkheid de bewindvoerder in bijzondere gevallen te machtigen om alleen op te treden of hem toe te staan de beschermde persoon bijstand te verlenen. De rechtspleging *ex* artikel 1250 Ger.W. is dan van toepassing. Bij het verzoekschrift wordt bovendien een kopie gevoegd van de notariële ontwerpakte (art. 1478 lid 7 BW).

(776) [Antwerpen 15 juni 2016](#), *T.Not.* 2016, 852. Het hof oordeelde tevens dat de samenlevingsovereenkomst *in casu* een contractuele rechtsgrond bood tot beëindiging van het vruchtgebruik van de vrouw, middels de verkoop van het onroerend goed waarop dit vruchtgebruik was gevestigd.

(777) Wet 25 april 2014 houdende diverse bepalingen betreffende Justitie, *BS* 14 mei 2014.

(778) Wet 12 mei 2014 houdende wijziging en coördinatie van diverse wetten inzake Justitie (II), *BS* 19 mei 2014.

372. Ingevolge de wet van 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie(779) is de vermelding van de notariële samenlevingsovereenkomst in het bevolkingsregister met ingang van 1 september 2015 vervangen door de opname ervan in het centraal huwelijksovereenkomstenregister. Deze *publiciteit* geldt tevens voor vonnissen en arresten die er een wijziging van inhouden. M.i. blijft, net als bij de overeenkomsten vermeld in het bevolkingsregister, de tegenwerpelijkheid beperkt tot het bestaan en de datum van de overeenkomst, alsook de aanwijzing van de instrumenterende notaris(780).

AFDELING D. DRINGENDE (VOORLOPIGE) MAATREGELEN

§1. ALGEMEEN

373. Artikel 1479 BW verleent (ex-)partners de mogelijkheid om tijdens of na de beëindiging van de wettelijke samenwoning dringende (voorlopige) maatregelen te vorderen. Deze bepaling werd naar aanleiding van de invoering van de wet op de familie- en jeugdrechtbank(781) vervangen. Concreet betrof de wijziging van artikel 1479 BW de bevoegde rechtbank, de rechtspleging, de inhoud van de maatregelen die tijdens de wettelijke samenwoning kunnen worden bevolen, alsook de geldigheidsduur en het verval van de maatregelen. De nieuwe regeling geldt sinds 1 september 2014. De bronnen die dateren van voordien blijven evenwel grotendeels relevant.

In de besproken periode herhaalde de vrederechter te Zomergem zijn eerdere opvatting(782) dat de tussenkost op grond van artikel 1479 BW niet kan worden gelijkgesteld met deze op grond van artikel 223 BW voor gehuwden. De wettelijke samenwoning is volgens de vrederechter immers slechts een vrijblijvende samenlevingsvorm met weinig rechten en plichten, die eenvoudig tot stand kan komen en eenvoudig kan worden beëindigd(783).

§2. INHOUD VAN DE MAATREGELEN

374. Wat de inhoud van de maatregelen *tijdens de wettelijke samenwoning* betreft, verwijst artikel 1479 lid 1 BW sinds 1 september 2014 naar analogie naar de maatregelen waarin de artikelen 1253ter/5 en 1253ter/6 Ger.W. voorzien. De opsomming in artikel 1253ter/5 Ger.W. is niet limi-

(779) Wet 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie, *BS* 1 maart 2013.

(780) *Cf.* art. 6 §3 KB 25 september 2016 houdende het beheer van het centraal register van testamenten en het centraal register van huwelijksovereenkomsten, *BS* 10 oktober 2016.

(781) Wet 30 juli 2013 betreffende de invoering van een familie- en jeugdrechtbank, *BS* 27 september 2013 (i.w.tr. 1 september 2014).

(782) [Vred. Zomergem 27 mei 2005](#), *T.Not.* 2005, 495 = *T.Vred.* 2007, 345.

(783) [Vred. Zomergem 11 januari 2012](#), *RW* 2013-14, 192 = *J.dr.jeun.* 2013, afl. 328, 45 = *RTDF* 2014, 211.

tatief(784). De inhoud en het exemplarische karakter van deze bepaling leiden tot de bevinding dat alle maatregelen kunnen worden bevolen (uiteraard onder voorbehoud van deze die niet werden gevorderd (art. 1138, 2° Ger.W.) of strijdig zijn met het recht). Artikel 1253ter/6 Ger.W. behandelt de onderzoeksmaatregelen die de familierechtbank ter beschikking staan bij verzoeken betreffende minderjarigen en is gebaseerd op artikel 50 Jeugdbeschermingswet(785).

375. De inhoud van de mogelijke maatregelen *na de beëindiging van de wettelijke samenwoning* werd niet gewijzigd door de wet op de familie- en jeugdrechtbank. Alle dringende (voorlopige) maatregelen die ingevolge de beëindiging van de wettelijke samenwoning gerechtvaardigd zijn, kunnen worden gelast. Over de gevolgen van deze formulering bestaat echter nog steeds discussie(786).

De vrederechter te Fléron gaf naar aanleiding van een vordering tot partneralimentatie een strikte invulling aan deze bevoegdheid. *In casu* vorderde de verzoekster, die tijdens de wettelijke samenwoning van partijen (2007-2012) een zeer comfortabele levensstijl genoot, een onderhoudsuitkering van 1000 euro per maand. Haar partner droeg tijdens de wettelijke samenwoning de kosten van het huishouden en bezorgde de vrouw maandelijks 500 euro ‘zakgeld’. Daarnaast financierde hij de aankoop van een nieuwe wagen (ter waarde van ongeveer 35.000 euro), die zij na de beëindiging van de wettelijke samenwoning mocht behouden. Initieel gaf verzoekster haar beroepsleven op, om later het werk halftijds te hervatten. De vrederechter overwoog – m.i. onterecht – dat de mogelijke dringende (voorlopige) maatregelen na de beëindiging van de wettelijke samenwoning niet dezelfde zijn als deze tijdens het instituut, aangezien de beëindiging van rechtswege een einde stelt aan het geheel van rechten en plichten (*cf.* art. 1477 BW) van de wettelijk samenwonenden(787). Vervolgens herinnerde hij aan het feit dat de wettelijke samenwoning sterk verschilt van het huwelijk. Op wettelijk samenwonenden rust geen hulpplicht tijdens de wettelijke samenwoning en *a fortiori* ook niet na de beëindiging ervan. Enige wettelijke (en *in casu* ook conventionele) alimentaire verplichting ontbreekt. Daarnaast kon er geen sprake zijn van een genoveerde natuurlijke verbintenis. Het gegeven dat de man net voor de beëindiging van de wettelijke samenwoning de stortingen staakte zonder enig verder engagement tot betaling, toonde aan dat hij zich nooit moreel gehouden had gevoeld tot het financieel helpen van de

(784) Amendement nr. 64 (F. DELPÉREE), *Parl.St.* Senaat 2012-13, 5-1189/4, 18.

(785) Wet 8 april 1965 betreffende de jeugdbescherming, [het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd en het herstel van de door dit feit veroorzaakte schade], *BS* 15 april 1965, *err.* *BS* 19 mei 1965.

(786) Over deze discussie: bv. P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “Commentaar bij art. 1479 BW”, *Comm.Pers.* (Mechelen: Kluwer 2015), 26-32 nrs. 43-49.

(787) In dezelfde zin: bv. [Rb. Dendermonde 30 juni 2011](#), *T.Fam.* 2013, 14, noot S. EGGERMONT = *RTDF* 2013, 827; [Vred. Waver 14 februari 2011](#), *T.Vred.* 2012, 73. Anders: bv. Zelzate 7 juli 2009, *J.dr.jeun.* 2013, afl. 321, 45 = *RTDF* 2012, 876 = *T.Vred.* 2012, 27 = *RW* 2012-13, 627, noot S. EGGERMONT.

vrouw na het einde van de samenwoning. Verder kon ook de beëindiging van de wettelijke samenwoning geen fout in de zin van artikel 1382 BW uitmaken. Tot slot was de vrederechter van oordeel dat de billijkheid niet tot gevolg mag hebben de wettelijk samenwonende die dit statuut bewust heeft gekozen, te verrassen door het opleggen van nieuwe verplichtingen zonder wettelijke of contractuele basis. De vordering werd afgewezen als ongegrond⁽⁷⁸⁸⁾.

Naar aanleiding van een verzoek tot dringende (voorlopige) maatregelen met betrekking tot de uitoefening van het ouderlijk gezag over het kind van partijen, bevestigde de vrederechter te Zomergem ten slotte dat een dergelijke maatregel dient te worden getroffen in het belang van het kind en niet in dat van een van de ouders⁽⁷⁸⁹⁾.

§3. DUUR VAN DE MAATREGELEN

376. Sinds 1 september 2014 geldt het verval van dringende (voorlopige) maatregelen bevolen *tijdens de wettelijke samenwoning* ten gevolge van de beëindiging van het instituut niet langer voor de maatregelen die de gemeenschappelijke kinderen van de wettelijk samenwonenden betreffen (art. 1479 lid 2 BW).

Daarnaast mag sedertdien de geldigheidsduur van de dringende (voorlopige) maatregelen bevolen *na de beëindiging van de wettelijke samenwoning* met betrekking tot de gemeenschappelijke kinderen van de wettelijk samenwonenden de maximale termijn van een jaar overschrijden (art. 1479 lid 3 BW).

§4. PROCEDURE

377. De bevoegdheid voor het bevelen van dringende (voorlopige) maatregelen *ex* artikel 1479 BW rust sinds 1 september 2014 op de familierechtbank (art. 572*bis*, 3° Ger.W.). Onverminderd artikel 629*bis* Ger.W. is alleen de familierechtbank van de laatste gemeenschappelijke verblijfplaats van de wettelijk samenwonenden bevoegd (art. 628, 18° Ger.W.).

De rechtspleging verloopt overeenkomstig de artikelen 1253*ter* tot 1253*octies* Ger.W. (art. 1479 lid 4 BW). Krachtens artikel 1253*ter*/4 §2 lid 1, 7° Ger.W. worden de zaken met betrekking tot de dringende (voorlopige) maatregelen bevolen op grond van artikel 1253*ter*/5 Ger.W. geacht spoedeisend te zijn. Voor deze zaken is bovendien voorzien in een blijvende saisine. Daardoor kunnen de partijen in geval van nieuwe elementen de aangele-

(788) [Vred. Fléron 17 juni 2013](#), *T.Vred.* 2014, 38.

(789) [Vred. Zomergem 11 januari 2012](#), *RW* 2013-14, 192 = *J.dr.jeun.* 2013, afl. 328, 45 = *RTDF* 2014, 211.

genheid opnieuw voor de rechtbank brengen bij conclusie of schriftelijk verzoek (art. 1253ter/7 Ger.W.)(790).

Niettegenstaande artikel 1479 lid 1 BW bepaalt dat de familierechtbank de maatregelen beveelt “op verzoek van één van de partijen”, kan deze tegensprekelijke procedure krachtens artikel 1253ter/4 §2 lid 1 Ger.W. naar keuze worden ingeleid bij gerechtsdeurwaardersexploot (dagvaarding), verzoekschrift op tegenspraak(791) of gezamenlijk verzoekschrift (*i.e.* vrijwillige verschijning *ex art.* 706 Ger.W.). Wanneer wordt gekozen voor een dagvaarding is de verkorte tweedaagse termijn van artikel 1035 lid 2 Ger.W. van toepassing. In de andere gevallen heeft de inleidingszitting binnen uiterlijk vijftien dagen na de neerlegging van het verzoekschrift ter griffie plaats (art. 1253ter/4 §2 lid 3 en 4 Ger.W.). Het betreft een procedure zoals in kort geding (art. 1253ter/4 §2 lid 2 Ger.W.), waarbij de familierechtbank in beginsel ten gronde oordeelt over de gevorderde maatregelen.

AFDELING E. ONTBINDING VAN DE WETTELIJKE SAMENWONING

§1. GRONDEN EN PROCEDURE

378. Artikel 1476 §2 BW bepaalt de verschillende wijzen waarop de wettelijke samenwoning een einde kan nemen. Enerzijds eindigt het instituut van rechtswege door het overlijden of het huwelijk van een partner. Anderzijds kunnen de partners via een verklaring in onderlinge overeenstemming, dan wel een eenzijdige verklaring *ad nutum* een einde maken aan de wettelijke samenwoning.

De familierechtbank te Luik (afdeling Verviers) diende te oordelen over een vordering tot verbetering van een akte van de burgerlijke stand (art. 1383-1385 Ger.W.) ingesteld door een gewezen wettelijk samenwonende. Zij wou op deze manier de geldigheid van de verklaring tot beëindiging van de wettelijke samenwoning in onderlinge overeenstemming vanwege haar en haar gewezen partner betwisten. *In casu* had de ambtenaar van de burgerlijke stand tot wie haar partner zich met het oog op de beëindiging had gericht, na een voorafgaand telefonisch gesprek een fax naar eiseres in het buitenland verzonden, met de vraag de bijgevoegde verklaring van beëindiging te ondertekenen en per fax terug te zenden, hetgeen zij ook deed (maar dan later betwistte). Aangezien de beëindiging van de wettelijke samenwoning enkel wordt vermeld in het bevolkingsregister (art. 1476 §2

---

(790) Merk op dat indien wordt aangenomen dat art. 1253quater, e Ger.W. naar analogie kan worden toegepast, de toepassing van art. 1253ter/7 Ger.W. primeert (*cf.* het voorbehoud in art. 1253quater, aanhef Ger.W.).

(791) Voor een toepassing in deze context m.b.t. de toevoeging van een getuigschrift van woonplaats op straffe van nietigheid (art. 1034quater Ger.W.), zie [Vred. Fléron 30 april 2013, T.Vred. 2014, 551](#). Niettegenstaande dit *in casu* ouder was dan vijftien dagen, verklaarde de vrederechter het verzoekschrift niet nietig.

lid 6 BW) en dus niet leidt tot de opmaak van een akte van de burgerlijke stand, bevond de familierechtbank de vordering terecht onontvankelijk in zoverre de eiseres er niet in slaagde de akte aan te wijzen die zij verbeterd wou zien⁽⁷⁹²⁾.

379. Net als voor het aangaan van de wettelijke samenwoning (*supra* nr. 327), voerde de wet van 17 maart 2013 ook voor de beëindiging van de wettelijke samenwoning bijkomende *bekwaamheidsregels* in. De vrederechter die een rechterlijke beschermingsmaatregel met betrekking tot de persoon beveelt, dient uitdrukkelijk te oordelen over de bekwaamheid van de beschermde persoon om een wettelijke samenwoning overeenkomstig artikel 1476 §2 BW te beëindigen (art. 492/1 §1 lid 3, 10° BW). Deze rechtshandeling is niet vatbaar voor bijstand of vertegenwoordiging door de bewindvoerder (art. 497/2, 14° BW). Wel kan de persoon die uitdrukkelijk onbekwaam werd verklaard om de wettelijke samenwoning te beëindigen⁽⁷⁹³⁾, hiertoe op zijn verzoek door de vrederechter alsnog worden gemachtigd (art. 1476 §2 lid 7 BW). De vrederechter oordeelt over de wilsbekwaamheid van de beschermde persoon om de handeling te stellen (art. 1476 §2 lid 8 en 9 BW).

De vrederechter te Landen-Zoutleeuw (zetel Zoutleeuw) werd geconfronteerd met het verzoek van een bewindvoerder om te worden gemachtigd de wettelijke samenwoning tussen de beschermde persoon en haar partner te beëindigen. Deze partner vormde immers een ernstige bedreiging voor de gezondheid en het algemene welzijn van de beschermde persoon, die zelf onbekwaam was verklaard om een wettelijke samenwoning te beëindigen. De vrederechter wees de vordering van de bewindvoerder terecht af op grond van artikel 497/2, 14° BW. Enkel de beschermde persoon kan om een dergelijke machtiging verzoeken; bijstand of vertegenwoordiging zijn niet toegelaten. De vrederechter machtigde de verzoeker daarentegen wel om een vordering tot nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning in te stellen. Gelet op de mentale toestand van de beschermde persoon kon er immers sterk aan worden getwijfeld of zij ten tijde van het afleggen van de verklaring wel de zin, inhoud en draagwijdte ervan had begrepen en hiervoor dus over voldoende wilsbekwaamheid beschikte (zie tevens *infra* nr. 383)⁽⁷⁹⁴⁾.

§2. GEVOLGEN

380. Een van de gevolgen van de beëindiging van de wettelijke samenwoning is dat partijen dienen over te gaan tot de (minnelijke of gerechtelijke)

(792) [Famrb. Luik \(afd. Verviers\) \(10° k.\) 9 november 2015](#), RTDF 2016, 348, noot L. COHEN.
(793) M.i. is dit de enige correcte manier om deze bepaling te lezen en heeft de wetgever zich met de zinsnede “om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen” vergist.

(794) [Vred. Landen-Zoutleeuw \(zetel Zoutleeuw\) 30 september 2016](#), T.Vred. 2017, 445, noot L. DE SCHRIJVER.

vereffening-verdeling van hun onverdeelde goederen. De rechtbank van eerste aanleg te Gent diende met betrekking tot een overeenkomst die naar aanleiding van de beëindiging van de wettelijke samenwoning werd gesloten te oordelen over de geldigheid van een beding om nog gedurende “*een bepaalde tijd*” in onverdeeldheid te blijven met betrekking tot de gezinswoning. Ten gevolge van deze overeenkomst was volgens de rechtbank sprake van een vrijwillige onverdeeldheid, welke volgens de heersende visie buiten het toepassingsgebied van artikel 815 BW valt(795). Daarop oordeelde de rechtbank dat een dergelijke conventionele regeling om in onverdeeldheid te blijven, moet voldoen aan het beginsel van openbare orde dat niemand zich eeuwigdurend kan verbinden zonder opzegmogelijkheid. Concreet betekent dit dat uitdrukkelijk moet worden vermeld voor welke duur, dan wel minstens met welk doel de onverdeeldheid wordt aangegaan. Het beding om gedurende “*een bepaalde tijd*” in onverdeeldheid te blijven was te vaag geformuleerd qua duur en qua doelstelling, en daarom nietig. De rechtbank beval dan ook de uitonverdeeldheidstreding en de gerechtelijke vereffening-verdeling van de woning(796).

381. Voorts diende de rechtbank van eerste aanleg te Brugge te oordelen over het verzoek van een langstlevende wettelijk samenwonende partner om de vrijstelling van de gezinswoning van partijen in de *erfbelasting* toe te passen (oud art. 48 §2 W.Succ., huidig art. 2.7.4.1.1 §2 VCF). Volgens de fiscale administratie diende het aandeel van de overledene in de onverdeelde woning niet te worden opgenomen in het actief van de nalatenschap, aangezien de aankoopakte een beding van aanwas bevatte dat volgens de tekst van dit beding slechts kon worden tenietgedaan bij wederzijds akkoord, vastgesteld bij notariële akte. De rechtbank oordeelde dat noch het afleggen van een verklaring van wettelijke samenwoning, noch het opstellen van een testament in het voordeel van de partner volstonden om te verzaken aan de gevolgen van dit beding. Ingevolge artikel 31, 2° W.Reg. (huidig art. 2.9.7.0.3. §2 VCF) waren derhalve registratierechten verschuldigd(797).

AFDELING F. NIETIGVERKLARING VAN DE WETTELIJKE SAMENWONING

§1. ALGEMEEN

382. Naast de wijzen van beëindiging, voorzien in artikel 1476 §2 BW, is het ook mogelijk dat de wettelijke samenwoning nietig wordt verklaard. De nietigverklaring werkt in principe terug tot het ogenblik van het aangaan

(795) Zie [Cass. 20 september 2013](#), C.08.0018.F, [jure.juridat.just.fgov.be/pdfapp/download/blob?idpdf=F-20130920-1](#) = *T.Not.* 2014, 224, concl. A. HENKES, noot C. ENGELS = *RNB* 2015, 538, noot D.S. = *RTDF* 2015, 278, E. WELING-LILIEN = *RW* 2014-15, 618, noot L. DE KEYSER = *TBBR* 2014, 489, noot L. SAUVEUR = *NFM* 2015, 151, noot J. VANANROYE.

(796) [Rb. Gent \(14° k.\) 3 april 2012](#), *RABG* 2014, 1046, noot S. VAN DEN BRANDEN.

(797) [Rb. Brugge 16 juni 2014](#), *Rec.gén.enr.not.* 2014, 429, noot.

van de wettelijke samenwoning (*ex tunc*), terwijl de beëindiging slechts voor de toekomst geldt (*ex nunc*).

Een bepaling die de vrederechter bij het bevelen van een rechterlijke beschermingsmaatregel verplicht om uitdrukkelijk te oordelen over de bekwaamheid van de beschermde persoon tot het instellen van en het zich verweren tegen een vordering tot nietigverklaring van de wettelijke samenwoning (*cf.* art. 492/1 §1 lid 3, 3° BW inzake huwelijk) ontbreekt. Dit neemt evenwel niet weg dat de vrederechter de beschermde persoon toch onbekwaam kan verklaren om deze handelingen te verrichten (798). Doet de vrederechter dat niet, dan behoudt de beschermde persoon zijn bekwaamheid (art. 492/1 §1 lid 2 BW).

§2. GEMEENRECHTELIJKE (RELATIEVE) NIETIGHEIDSGRONDEN

383. Aangezien de wetgever de wettelijke samenwoning construeerde als een vermogensrechtelijk contract, kan de nietigverklaring ten eerste worden gevorderd op grond van de klassieke *wilsgebreken* uit het algemeen verbintenissenrecht (art. 1109-1116 BW).

De vrederechter te Landen-Zoutleeuw (zetel Zoutleeuw) machtigde tijdens de besproken periode een bewindvoerder om op deze basis een vordering tot nietigverklaring van de verklaring van wettelijke samenwoning van de beschermde persoon en haar partner in te stellen (zie tevens *supra* nr. 379). Hij werd bevolen een advocaat aan te stellen en juridische tweede-lijnsbijstand en rechtsbijstand te vragen indien de beschermde persoon daarvoor in aanmerking kwam. De vrederechter verleende machtiging om alle benodigde proceshandelingen te stellen en alle gewone en buitengewone rechtsmiddelen aan te wenden, met uitsluiting van de mogelijkheid om dadingen aan te gaan of minnelijke regelingen te aanvaarden. Gelet op de mentale toestand van de beschermde persoon kon er immers sterk aan worden getwijfeld of zij ten tijde van het afleggen van de verklaring wel de zin, inhoud en draagwijdte ervan had begrepen en hiervoor dus over voldoende wilsbekwaamheid beschikte. Haar partner werd beschouwd als een ernstige bedreiging voor haar gezondheid en algemeen welzijn. De vrederechter steunde voor de machtiging, verwijzend naar de vermogensrechtelijke implicaties van de wettelijke samenwoning, op de artikelen 492/1 §2, 7° en 499/7(799) §2, 7° BW met betrekking tot de vertegenwoordiging van de beschermde persoon in rechte (800).

---

(798) G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen- en familierecht* (Brugge: die Keure 2016), 457 nr. 1040.

(799) Dat in het vonnis artikel 449/7 §2, 7° BW vermeld stond, moet m.i. worden beschouwd als een tikfout.

(800) [Vred. Landen-Zoutleeuw \(zetel Zoutleeuw\) 30 september 2016](#), *T.Vred.* 2017, 445, noot L. DE SCHRIJVER.

384. Daarnaast bepaalt de wet dat indien een beschermde persoon *in strijd met zijn* overeenkomstig artikel 492/1 §1 BW vastgestelde *onbekwaamheid* en zonder vrederechterlijke machtiging (*supra* nr. 327) een wettelijke samenwoning aangaat, deze handeling rechtens nietig is. Hetzelfde geldt indien het aangaan van de wettelijke samenwoning voorwaardelijk werd toegestaan door de vrederechter, maar de gestelde voorwaarden niet in acht werden genomen (art. 493 §1 BW).

385. Verder wijst bepaalde rechtsleer erop dat nietigverklaring ook mogelijk is telkens een van de overige *grondvoorwaarden of formaliteiten niet werd nageleefd*(801).

§3. SPECIFIEKE (ABSOLUTE) NIETIGHEIDSGRONDEN

386. Sedert 3 oktober 2013(802) vormen de schijnwettelijke en gedwongen wettelijke samenwoning twee specifieke nietigheidsgronden. Deze werden *supra* besproken onder Afdeling B, §3. Schijnwettelijke en gedwongen wettelijke samenwoning.

HOOFDSTUK II. FEITELIJKE SAMENWONING

AFDELING A. ALGEMEEN

§1. SITUERING

387. Een feitelijke samenwoning kan worden omschreven als elke niet-ge-institutionaliseerde, doch bestendige vorm van samenleven tussen personen die een gemeenschappelijke huishouding voeren(803).

In tegenstelling tot voor gehuwden en wettelijk samenwonenden, bestaat er geen privaatrechtelijk statuut met rechten en plichten voor partners die louter feitelijk samenwonen. Zowel wat hun persoonlijke als vermogensrechtelijke verhouding betreft, speelt (bij gebrek aan conventionele regeling) het gemeen recht(804).

---

(801) L. COHEN, “La cohabitation légale: de quelques questions particulières relatives à sa cessation et sa nature” (noot onder Famrb. Luik (afd. Verviers) (10e k.) 9 november 2015), *RTDF* 2016, (351) 357 nr. 13.

(802) Datum van inwerkingtreding van de wet van 2 juni 2013, *BS* 23 september 2013.

(803) Cf. bv. P. SENAEVE, *Compendium van het personen- en familierecht* (Leuven/Den Haag: Acco 2015), 615-617 nrs. 2018-2021; F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht. Een benadering in context* (Antwerpen-Cambridge: Intersentia 2017), 385 nr. 647.

(804) Bv. [Antwerpen \(3^e k.\) 6 mei 2015](#), *RW* 2016-17, 386; [Gent \(11^e k.\) 12 februari 2015](#), *T.Not.* 2015, 851 = *RABG* 2016, 326 = *RTDF* 2016, 781.